

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra biblických věd

Monika Csudaiová, Ing.

Blahoslavenství Matúšovho kázania na vrchu (Mt 5,3-12)

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. Dr. Petr Mareček, Th.D.

Obor: Teologické nauky

OLOMOUC 2024

Prehlasujem, že som celú prácu vypracovala samostatne a pri jej spracovaní som čerpala z uvedených literárnych zdrojov.

V Čiernych Kľáčanoch dňa 15.4. 2024

Monika Csudaiová

Podakovanie

Úprimne ďakujem doc. Dr. Petru Marečkovi, Th.D. za čas, ktorý mi venoval a jeho rady, pripomienky, trpezlivosť, ústretovosť a odborné vedenie.

Obsah

1. Úvod	5
2. Matúšové evanjelium.....	7
2.1 Okolnosti vzniku	7
2.2 Literárny a teologický charakter	10
3. Literárny druh „makarizmus“	14
4. Blahoslavenstvá Matúšovho kázania na hore (5,3-12).....	20
4.1 Kázanie na hore (5,1-7,28): kontext blahoslavenstiev	20
4.2 Tradícia a redakcia textu (Mt 5,3-12).....	29
4.3 Výklad textu	36
5. Záver.....	60
Použitá literatúra	63
Seznam zkratok	65

1. Úvod

Blahoslavenstvá zaznievajú na začiatku Ježišovej Reči na vrchu v 5-7 kapitole Mt evanjelia. Reč predstavuje jeden z najvýznamnejších pilierov posolstva kresťanstva. Cez blahoslavenstvá vstupujeme do centra Ježišovho milosrdenstva a náuky, pretože nám hovorí o spôsobe existencie života, konania a vzťahov voči blízkym. Apoštol Matúš v evangeliu opísal Ježišovu podstatu bytia. Ježiš prišiel, aby vykonal svoje poslanie o ktorom hovorí: „*Neprišiel som zrušiť zákon, ale naplniť slová prorokov*“ (Mt 5,17).

Minulý rok som mala možnosť sa vydať s pútnikmi do Svätej Zeme, kde sme navštívili aj Horu Blahoslavenstiev, kde ma zaujal kostol blahoslavenstiev na severozápadnom pobreží Galilejského mora. Chrám, ktorý navrhol taliansky architekt Antonio Barluzzi má osemuholníkový pôdorys a každá strana kostola predstavuje jedno z ôsmich blahoslavenstiev.¹ Mozaikovou dlažbu zdobia tri božské teologálne čnosti, štyri kardinálne čnosti, stĺporadie obkolesuje kostol a ponúka takmer duchovnú panorámu, pohľadom na záhradu, jazero a okolie, kde Ježiš verejne vystupoval. Aj tu môžu pútnici vychutnávať hlbavú atmosféru a rozjímať o Ježišovej reči na vrchu. Pre mňa osobne stretnutie umenia a hĺbky teologickej pravdy vzniká jazyk kontemplácie. Taktiež nemožem opomenúť pre mňa inšpiratívnu a známu fresku od Giovanni Da Fiesole – nazývaný Beato Angelico (Fra' Angelico), ktorá nás pohľadom na ňu živo vtiahne do konkrétneho okamihu výjavu Ježiša sediacého na vrchu ako výrazná osobnosť, jeho zdvihnutá ruka k nebesiam vyjadruje, že jeho slová majú nadprirodzený pôvod, od samého Boha Otca a zvytok, ktorý drží v ľavej ruke symbolizuje jeho učenie, ktoré je trvalé, a je určený jeho apoštolom a ďalším generáciám.² Ježiš hlása svoje Slová okolo sediacím, no jeho pohľad je upretý na Petra, ktorého Ježiš označil skalou a širiteľom jeho posolstvá. Aj evanjelista Matúš vydí Ježiša ako sľúbeného a očakávaného Mesiáša, v ktorom sa naplnilo Písmo a zdôrazňuje Ježišovu náuku, ktorú poznať v Ježišových piatich veľkých rečiach, z ktorých hneď prvú tvorí takzvaná horská reč.

Táto práca začína predstavením Matúšovho evanjelia, okolnosťami jeho vzniku a jeho literárnym a teologickým charakterom. Ďalej si predstavíme samotný literárny druh „makarizmus“ a jeho charakteristiku, výskyt v Starom a Novom zákone a jeho štruktúru. Ďalej

¹ Vid ďalej https://en.wikipedia.org/wiki/Church_of_the_Beatitudes (citované 29.3. 2024).

² Vid napr. [https://it.cathopedia.org/wiki/Discurso_della_montagna_\(Beato_Angelico\)](https://it.cathopedia.org/wiki/Discurso_della_montagna_(Beato_Angelico)) (citované 29. 3. 2024).

nasleduje kontext Matúšovej horskej reči, ktorá zahŕňa i jednotlivé blahoslavenstvá. V tejto časti popíšeme aj situáciu Mt 5,1-2, ktorá predchádzala k samotnému osloveniu zástupov na vrchu.

V časti tradícia a redakcia textu budeme tieto makarizmy konfrontovať s Lukášovým evanjeliom, kde sme mali k dispozícii jeho paralelu, ktorá je v Lk 6,20-23.

Pri spracovaní jednotlivých kapitol a ich výklade budem čerpať z textov autorov, ktorí sa danou tématikou a jej výkladom zaoberali: M. LIMBECK³, M. HÁJEK⁴, J. MRÁZEK⁵, L. TICHÝ⁶, F. TRSTENSKÝ⁷, M. GRILLI⁸, D. J. HARRINGTON⁹, Ľ. MAJTÁN¹⁰, P. MAREČEK¹¹, P. G. MÜLLER¹² a iní.

Okrem toho existujú aj odborné štúdie ako napríklad L. TICHÝ¹³, J. JANČOVIČ¹⁴, P. MAREČEK¹⁵ a ostatné publikácie slúžili pre moje doplnenie a ďalšiu inšpiráciu pri písaní tejto témy. Zoznam skratiek je prebratý z nasledovného zdroja: *Sväté písmo*. Jeruzalemská Biblia, Trnava: Dobrá kniha, 2020 a a citované blahoslavenstvá sú zo zdroja: *Sväté písmo*, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1998.

Následne sa budem venovať výkladu jednotlivých blahoslavenstiev Mt 5,3-12.

A taktiež za výkladom jednotlivých blahoslavenstiev je aj záver Ježišovej horskej reči Mt 7,28, ktorý opisuje úžas zástupov a jeho učenie, ktoré malo moc.

³ M. LIMBECK, *Evangeliium sv. Matouše*, MSKNZ 1, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

⁴ M. HÁJEK, *Evangeliium podle Matouše. Část I, Výklad kapitol 1-9*, Praha: Kalich, 1995.

⁵ J. MRÁZEK, *Evangeliium podle Matouše*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu 1, Praha: Centrum biblických studií – Česká biblická společnost, 2011.

⁶ L. TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, Svitavy: Trinitas, 2003.

⁷ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016.

⁸ M. GRILLI, Massimo, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020.

⁹ D. J. HARRINGTON, *Evangeliium podle Matouše*, Sacra Pagina 1, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

¹⁰ Ľ. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019.

¹¹ P. MAREČEK, *Evangeliium podle Lukáše*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu 3, Praha: Centrum biblických studií AVČR a UK, 2018.

¹² P.-G. MÜLLER, *Evangeliium sv. Lukáše*, Kostelní Vydří: Karmelitánske nakladatelství, 1998.

¹³ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 1-13.

¹⁴ J. JANČOVIČ, „Ježišova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)“, *in Acta Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 98-139.

¹⁵ P. MAREČEK, „Struktura Matoušova evangelia“, *Studia theologica* 3/4 (2001), s. 1-7.

2 Matúšové evanjelium

2.1 Okolnosti vzniku

Evanjelium podľa Matúša sa nachádza na začiatku Nového zákona, aj keď vôbec nie je najstarším evanjeliom.¹⁶ Literárne najstaršími dokumentami Nového zákona sú Pavlové listy (z rokov 50-60 po Kr.).¹⁷ Aj napriek tomu bol Matúšov vplyv na kresťanskú teológiu a na bohoslužobný život od počiatku významne väčší ako vplyv Markovho alebo Lukášovho evanjelia.¹⁸ Podľa biskupa Papiáša z Hierapolisu (okolo r. 130) bolo evanjelium napísané mýtnikom „*Matúšom, ktorý zostavil Ježišove výroky (gr. λόγία) v hebrejskom jazyku (t.j. v aramejčine) a každý preložil ako najlepšie vedel*“.¹⁹

Aj ranní kresťanskí spisovatelia sa odvolávajú na svedectvo Papiáša z 2. stor.²⁰ Papiáš bol biskup v maloázijskej Hierapoli (Frýgii v strednej Malej Ázii), nám prvý známy komentátor udalosti. V jeho diele „*Výklady slov Páně*“, v ktorom cituje niektorých ranno kresťanských spisovateľov sa však nedochovalo, je aj spochybňované²¹ a vyvoláva aj množstvo otázok²² a o tomto údaji pochybuje dnes väčšina katolíckych aj evanjelických exegetov.²³ Nakoľko domnienku, že prvé evanjelium je púhym prekladom aramejského diela, vyvracia celkový obsah evanjelia, v ktorom nie sú len výroky, ale aj narácie, ďalej je to dobrý grécky štýl evanjelia nadväzujúci na grécky preklad Starého zákona Septuaginty ako aj silná závislosť od Markovho evanjelia.²⁴

Ak by sa aj pripustil silný vplyv osoby Matúša v antiochijskej cirkvi pri zrode evanjelia, jeho redakčná úprava je pravdepodobne od neznámeho židokresťana druhej generácie, ktorý pozná dôverne skorú židovskú teológiu, rozvíjanú v r. 75-90 okolo akadémie v Jamnii pod vedením rabína Jochana Ben Zakaia.²⁵

¹⁶ M. LIMBECK, *Evanjelium sv. Matouše*, MSKNZ 1, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 8.

¹⁷ M. HÁJEK, *Evanjelium podle Matouše. Část 1, Výklad kapitol 1-9*, Praha: Kalich, 1995, s. 9.

¹⁸ M. LIMBECK, *Evanjelium sv. Matouše*, MSKNZ 1, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 8.

¹⁹ J. JANČOVIČ, „*Ježišova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)*“, in *Acta Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 98.

²⁰ M. HÁJEK, *Evanjelium podle Matouše. Část 1, Výklad kapitol 1-9*, Praha: Kalich, 1995, s. 12-13.

²¹ U. STRUPPE – W. KIRCHSCHLÄGER, *Jak porozumět Bibli: Úvod do Starého a Nového zákona*, Praha: Vyšehrad, 2000, s. 210.

²² J. JANČOVIČ, „*Ježišova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)*“, in *Acta Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 98.

²³ M. LIMBECK, *Evanjelium sv. Matouše*, MSKNZ 1, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 8.

²⁴ J. JANČOVIČ, „*Ježišova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)*“, in *Acta Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 98-99.

²⁵ J. JANČOVIČ, „*Ježišova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)*“, in *Acta Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 99.

Meno Matúš mu však prisúdila kresťanská tradícia (označenie autora sa v samotnom texte nenachádza), on sám nie je očitým svedkom a nemá nič spoločného s priamym Ježišovým učeníkom Matúšom.²⁶ Musíme si teda uvedomiť, že v prípade žiadneho evanjelia nie je jeho meno súčasťou textu; ide o mená, ktorými jednotlivé spísania odlišila ranná cirkev. Matúšom bezpochyby cirkev myslela učeníka Pána zmieneného vo všetkých súpisoch Dvanástich (Mk 3,18; Mt 10,3; Lk 6,15; Sk 1,13). Jedine Mt 10,3 ho však označuje ako colníka a 9,3 ho stotožňuje s tým, ktorého Ježiš osobne povolal (a ktorého Mk 2,14 i Lk 5,27 v perikope nazývajú ako Léviho Alfeova).²⁷

Autor tohto evanjelia poznal veľmi dobre Starý zákon.²⁸ Taktiež židovskú literatúru a ovládal hebrejský jazyk (gramatiku a syntax). Hoci sa dnes väčšina biblistov zhoduje v tom, že apoštol Matúš nie je autorom evanjelia, egyptská cirkev, africká cirkev s Tertullianom a ázijská cirkev s Irenejom a Papiášom – teda rôzne tradície – obhajujú Matúšovo autorstvo prvého kanonického evanjelia.²⁹ Bol to však židokresťan otvorený pre misie pohanov a môžeme ho považovať za príslušníka „vykladateľov zákona“, ktorí sa stali „učeníkmi nebeského kráľovstva“ a podobajú sa tak „hospodárovi, ktorý vynáša zo svojho pokladu veci nové i staré“. (porov. Mt 13,52).³⁰ Autora, ktorého budeme označovať ako Matúš, má výnimočný záujem predstaviť učenie Ježiša v piatich kompozične dotvorených rečiach a Ježišové skutky predstavuje v súvislých naráciach. Tak je učiteľ Ježiš zároveň aktérom veľkých skutkov, z ktorých vynikajú zázraky. Prvé evanjelium ich predstavuje až devätnásť³¹, avšak viac ich uvádza Lukášovo evanjelium vid. Mareček³².

Ako miesto vzniku Matúšovho evanjelia prichádza do úvahy Sýrska Antiochia a prostredie židokresťanskej komunity.³³ Napovedá tomu aj zmienka o Sýrii v Mt 4,24 a označení Ježiša Nazaretského ako Nazorejského, čo je podobné pozdejšíemu syrskému označeniu kresťanov.³⁴ Toto tretie najväčšie mesto Rímskej ríše po Ríme a Alexandrii pripadá do úvahy z viacerých dôvodov: kresťanská obec vznikla vďaka kresťansko-helenistickým utečencom po prenasledovaní sv. Štefana v Jeruzaleme, mala dobrý kontakt s materskou obcou, ale prijímala

²⁶ J. MRÁZEK, *Evangelium podle Matouše*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu 1, Praha: Centrum biblických studií – Česká biblická společnost, 2011, s. 12.

²⁷ M. HÁJEK, *Evangelium podle Matouše. Část 1, Výklad kapitol 1-9*, Praha: Kalich, 1995, s. 13.

²⁸ L.TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, Svitavy: Trinitas, 2003, s. 92.

²⁹ M. GRILLI, *Matúšovo evanjelium: Zákonník, ktorý sa stal učeníkom nebeského kráľovstva*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2015, s. 9.

³⁰ L.TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, Svitavy: Trinitas, 2003, s. 92-93.

³¹ J. JANČOVIČ, „Ježišova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)“, in *Acta Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 99.

³² P. MAREČEK, *Evangelium podle Lukáše*, Praha: Centrum biblických studií AVČR a UK, 2018, s. 161-163.

³³ J. MRÁZEK, *Evangelium podle Matouše*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu 1, Praha: Centrum biblických studií – Česká biblická společnost, 2011, s. 11.

³⁴ P. POKORNÝ, *Literární a teologický úvod do Nového zákona*, Praha: Vyšehrad, 1993, s. 107.

do svojích radov aj nežidov (Grékov) a stala sa veľkým misijným centrom (Sk 11,19-26).³⁵ Vysvetluje to rôzne existujúce skupiny: na Jeruzalem orientovaných židokresťanov (porov. Gal 2,12), helénisti a ich otvorenosť pre misie, kresťanstvo, ktoré ako Peter zaujímalo umiernené postavenie, ale pestovalo dôrazné priznanie k Ježišovi Kristovi (porov. Sk 11,26). Taktiež štruktúra obce pod vedením „prorokov a učiteľov“ (Sk 13,1-3) zodpovedá vnútornej povahe Matúšovho evanjelia avšak vplyv Pavla a jeho teológie nejde rozoznať. To sa zhoduje so skutočnosťou, že Pavol mal po svojích začiatkoch v Antiochii (Sk 11,25n) a po antiochijskej príhode (Gal 2,11-14) s obcou malý kontakt.³⁶

Druhé storočie ako doba spísania Matúšovho evanjelia prakticky neprichádza do úvahy, pretože ho už poznal Ignác z Antiochie, ktorý zomrel pred r. 117 a ďalej sme už odkázaní na samotné evanjelium.³⁷ Ako uvádza dodatok k podobnenstvu o svadobnej hostine (22,7), ktorý poukazuje na zničenie Jeruzaléma r. 70 po Kr., muselo by Matúšové evanjelium vzniknúť po roku 70. Taktiež treba vziať na vedomie aj vývoj pomerov v cirkevnej obci v 18,15-18, ako i v evanjeliu značný odstup voči židovstvu³⁸. Preto aj väčšina bádateľov uvádza jeho vznik medzi rokmi 80-90 po Kr.³⁹

Adresáti Matúšovho evanjelia boli vo väčšine židokresťania, ktorí poznali dobre Starý zákon a boli im známe aj židovské zvyky.⁴⁰ Tie, na rozdiel od Markovho evanjelia nie sú vysvetlované, rovnako aj hebrejské výrazy (porov. Mt 15,2n s Mk 7,2n; Mk 14,12 s Mt 26,17 a Mt 23,5.24.27 príp. 5,22; 27,6), zatiaľ čo naopak určité obraty ako „*nebeské kráľovstvo*“ (3,2;4,17;5,3.10 atď.), „*váš Otec na nebesiach*“ (5,16.45; 6,1.9; 7,11 atď.) a určité otázky (porov. Mt 19,3 s Mk 10,2; Mt 22,36 s Mk 12,28) sa dajú vysvetliť iba v súvislosti s jazykom a myslením *palestínskeho židovstva*.⁴¹ Stredom tohto evanjelia sú však predovšetkým ústredné témy židovskej teológie ako platnosť a interpretácia Tóry, tj. Zákona (Mt 5,17-48; 12,1-21; 22,34-40), spravodlivosť (3,15; 5,20; 6,1 atď.), kráľovská Božia vláda (13,24-50; 18,23-35; 22,2-14), pravá zbožnosť (6,1-18; 23,5-18), Boží súd (5,25n; 7,21-23; 8,12n atď.).⁴²

Ak analyzujeme objektívne prvky textu (štýl, jazyk, témy) a zvlášť problémy, o ktorých píše, uvedomujeme si, že máme dočinenia s druhou generáciou kresťanov, a teda ide o autora zo židovskej diaspóry. V texte sú prítomné perspektíva židovskej a helenistickej kultúry, a objavíme

³⁵ M. LIMBECK, *Evangelium sv. Matouše*, MSKNZ 1, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 9.

³⁶ M. LIMBECK, *Evangelium sv. Matouše*, MSKNZ 1, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 9.

³⁷ L.TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, Svitavy: Trinitas, 2003, s. 93.

³⁸ M. LIMBECK, *Evangelium sv. Matouše*, MSKNZ 1, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 9.

³⁹ L.TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, Svitavy: Trinitas, 2003, s. 94.

⁴⁰ L.TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, Svitavy: Trinitas, 2003, s. 93.

⁴¹ M. LIMBECK, *Evangelium sv. Matouše*, MSKNZ 1, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 9.

⁴² M. LIMBECK, *Evangelium sv. Matouše*, MSKNZ 1, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 9.

ich v niekoľkých dôležitých úryvkoch. Napr. tam, kde Marek používa termín *kōmas* – dediny: „Ježiš chodil po *dedinách*“, Matúš vkladá *poleis*: dediny a mestá, čím sa odvoláva na mestské prostredie, tak isto v citácii rôznych mincí, ktoré sú omnoho početnejšie ako tie, ktoré pozná Marek. Ide o autora, ktorý dobre pozná jazyk a ktorý by sa mal pravdepodobne umiestniť do mestského prostredia.⁴³

2.2 Literárny a teologický charakter

Autor prvého evanjelia píše prevažne pre židovských kresťanov, ktorí dobre poznajú Písma a je to teda najviac židovské evanjelium. Často používa explicitné citáty zo Starého zákona, pričom ich citovanie nájdeme v podobe tzv. *Reflexionszitate* – citáty naplnenia Starého zákona (porov. 1,23; 2,6-7.15.17-18.23; 4,14-16; 8,17; 12,17-21; 13,35; 21,4-5; 27,9-10). Niekedy sú to poopravené biblické citáty s ustáleným spojením: „*aby sa splnilo*“ alebo „*vtedy sa splnilo*“, ktorými sa komentuje Ježišovo počínanie a život, pričom Matúš nesleduje vždy text zo Septuaginty, ale aj z nejakej inej hebrejskej predlohy. Tieto citáty odhaľujú jednak hlboké ukotvenie autora v židovsko-kresťanskom prostredí, ale taktiež smerujú k prepojeniu Starého zákona k Novému, ktorý sa javí ako prísľub a naplnenie. Aj na základe viacerých spoločných motívov a tém o Mojžišovi ukazuje Matúš Ježiša ako nového Mojžiša, ktorý je zakladateľom a vodcom nového Izraela, z ktorých vyniká alúzia udalostí po narodení Ježiša na exodus (porov. Mt 2,13-15) a exil (Mt 2,16-18).⁴⁴

Autor Matúšovho evanjelia poznal Markovo evanjelium a bral ho za základ svojho diela. Tak sa dá vysvetliť, že v kapitolách 3-4; 12-28 je látka zoradená v rovnakom poradí ako v Markovom evanjeliu a že sa i slovosled dokonca zhoduje takmer úplne (porov. Mt 15,32-39 s Mk 8,1-10; Mt 16,24-28 s Mk 8,34-9,1). Nakoľko ale text Matúšovho evanjelia zreteľne prezrádza pozdejšie štádium (porov. Mt 13,1 s Mk 4,1; Mt 19,1 s Mk 10,1; Mt 21,42n s Mk 12,10n) muselo Markové evanjelium slúžiť ako predloha autorovi Matúšovho evanjelia. Opačný pomer neprichádza do úvahy.

Okrem Markovho evanjelia boli autorovi Matúšovho evanjelia k dispozícii tzv. *Logia* (=zbierka Kristových výrokov), ktorá bola známa i autorovi Lukášovho evanjelia.⁴⁵ Tento

⁴³ M. GRILLI, *Matúšovo evanjelium: Zákonník, ktorý sa stal učeníkom nebeského kráľovstva*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2015, s. 9.

⁴⁴ J. JANČOVIČ, „Ježišova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)“, in *Acta Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 100.

⁴⁵ M. LIMBECK, *Evangelium sv. Matouše*, MSKNZ 1, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 10.

prameň býva v literatúre označovaný šifrou Q, nie je však dochovaný a doteraz nebol objavený v sebemenšom zlomku. Zostáva nedoriešené, či existoval v písomnej podobe. Avšak teória, že evanjelium podľa Matúša je zostavené na základe dvoch prameňov - vzoru Marka a tradícii Ježišových výrokov v kritickom skúmaní obstála.⁴⁶ A taktiež mal autor tohto evanjelia k dispozícii ešte bohatý repertoár zvláštnej ústnej tradície, ktorej vďačíme napríklad za tzv. príbeh z detstva, ale taktiež ďalšie Ježišové podobenstvá a slová, ktoré Matúš so záľubou spájal do väčších kompozícií.⁴⁷

Ako uvádza Tichý⁴⁸, Matúšovo evanjelium má oproti Mk takmer dvojnásobný rozsah. Podľa teórie dvoch prameňov je tvorené nasledovnými prameňmi: Mk+Q+S. Vlastná látka zahŕňa asi 4,5%. Je viditeľná najviac na začiatku (úvodne dve kapitoly o Ježišovom detstve) a na konci evanjelia (zjavenie Zmŕtvychvstalého).

Matúš je zo všetkých evanjelistov najbohatší na semitizmy. Jeho sloh je totiž ovplyvnený Septuagintou s jej hebraizmami a zbierka Q, ktorú prebral, bola preložená z aramejčiny. Matúš do slovného znenia svojích prameňov zasahoval málo. V porovnaní s Markom je Matúšova reč literárnejšia, ale stručnejšia. To sa dá zčasti vysvetliť zámerom vtesnať Markovú látku, zbierku Q a ďalšie tradície na rozmer jedného zvitku, tj. jedinej knihy v starovekom zmysle.⁴⁹ Zlomky textu Matúšovho evanjelia sú dochované už z doby okolo roku 200 na papyroch č. 64 a 77 a z 3. stor. na papyroch č. 1, 70 a 45 (pap. Chester-Beattyho) a iných, súvislý text v rukopise Sinajskom z 4. stor.⁵⁰

V Matúšovom evanjeliu je pozorované zreteľne židovské pozadie, ktoré sa objavuje v textoch, ktoré napr. u Marka takto nevyznievajú. Vzniká teda dojem, akoby bol text Markovho evanjelia judaizovaný. napr. Mt 15,2 nie je vysvetlený židovský zvyk umývania rúk (oproti Mk 7,3n), miesto Božie Kráľovstvo je takmer vždy okrem 4 miest kráľovstvo nebeské, čo zahŕňa židovský opis mena Božieho. Veľmi zúžene znie 10,5b.6 (oproti Mk, ktorý túto vetu nemá): „*Na cestu pohanov nechodte a do Samarského mesta nevstupujte; skorej chodte k strateným ovciam z izraelského domu*“. Tak vyznieva 15,25 v porovnaní s Mk 7,25n. vo verši 24,20 najdeme celkom židovské ani v sobotu, čo Mk 13,18 nemá.⁵¹

Ale pre tieto židovské rysy sa nedá prehliadnúť, že Matúšovo evanjelium je na druhej strane jednoznačne univerzalistické. Svedčí o tom napr. 24,14 („*toto evanjelium o kráľovstve bude hlásané po celom svete všetkým národom, a vtedy príde koniec!*“) a hlavne 28,19 („*chodte*

⁴⁶ M. HÁJEK, *Evanjeliu podle Matouše. Část 1, Výklad kapitol 1-9*, Praha: Kalich, 1995, s. 12.

⁴⁷ M. LIMBECK, *Evanjeliu sv. Matouše*, MSKNZ 1, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s.10-11.

⁴⁸ L.TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, Svitavy: Trinitas, 2003, s. 86.

⁴⁹ P. POKORNÝ, *Literárny a teologický úvod do Nového zákona*, Praha: Vyšehrad, 1993, s. 99.

⁵⁰ P. POKORNÝ, *Literárny a teologický úvod do Nového zákona*, Praha: Vyšehrad, 1993, s. 100.

⁵¹ L.TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, Svitavy: Trinitas, 2003, s. 89.

a získavajte za učeníkov všetky národy“). Nutné je však konštatovať, že v Mt existuje určité napätie medzi židokresťanským základom a všeobecným kresťanstvom pre všetky národy.⁵²

Porovnáme Matúšové evanjelium zo skorej vzniknutým Markovým evanjeliom, okrem lepšieho gréckeho štýlu obsahuje Matúšovo evanjelium ďaleko viac a v širšom rozsahu Ježišové výroky (porov. 5-7; 10; 13; 18; 23-25).⁵³

Z literárno-teologického charakteru je evanjeliu taktiež priznaný aj didakticko-katechetický a najmä ekleziologický ráz, ktorý umožnil, že bolo najviac čítaným evanjeliom v liturgii do liturgickej reformy II. Vatikánskeho koncilu.⁵⁴ Cirkevný ráz evanjelia je daný nielen ojedinelým trojitým výskytom gréckeho výrazu *ekklésia* (Mt 16,18 18,17bis) spomedzi evanjelií, ale aj kôly radám v tzv. ekleziologickej reči v Mt 18 a naráciám, ktoré jasne definujú *Ježišov ľud vykúpený z hriechov* (porov. Mt 1,21 a v závere Mt 26,28). Ježišovým ľuďom je jeho Cirkev (porov. Mt 16,18), v rámci ktorej dostane od Ježiša mimoriadne poverenie a postavenie práve apoštol Peter (porov. Mt 16,17-19).⁵⁵ Petrové vyznanie (16,16) poukazuje na základ Cirkvi, do ktorej patria všetci, kto sa na tento základ postaví a vyznajú Ježiša ako Mesiáša a Božieho Syna. Členovia Cirkvi tvoria nový mesiášsky Boží ľud, pravý Izrael (porov. napr. 21,41: „*Vinicu prenájme iným vinárom*“, 21,43 (vlastná látka): „*Kráľovstvo Božie vám bude odňaté a bude dané národu, ktorí prinesie ovocie*“. Cirkev možno z tohto pohľadu označiť taktiež za miesto prítomnosti Mesiáša-Krista, ktorý žije uprostred svojich učeníkov (porov. 18,20).⁵⁶

Ako problém v ekleziologickej oblasti, ktorý otvárajú Matúšové texty je ponímanie charakteru Cirkvi. Katolícka tradícia sa opiera o Matúšovu 16. kapitolu, aby podčiarkla Petrov primát a opodstatnenosť inštitúcie, ale protestantské denominácie, reprezentované napríklad Eduardom Schweizerom, autorom knihy „Matúš a jeho komunita“, sú na protichodnej pozícii a nazdávajú sa, že Matúšová Cirkev je charizmatisko-putujúca. Evanjelium však nehovorí o biskupoch, ani o diakonoch a ani o presbyteroch. To čo sa vyvinulo v katolicizme, totiž jeho hierarchicko-inštitucionálna organizácia, sa nemôže zakladať na evanjeliu, ale nasleduje po ňom.⁵⁷

Nápadnou črtou Matúšovho evanjelia je päť veľkých Ježišových rečí, na ktoré autor vždy upozorní formálnym, ale slávnostne znejúcim záverom: *keď Ježiš dokončil tieto (slova,*

⁵² L.TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, Svitavy: Trinitas, 2003, s. 90.

⁵³ M. LIMBECK, *Evangelium sv. Matouše*, MSKNZ 1, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 10.

⁵⁴ J. JANČOVIČ, „Ježišova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)“, in *Acta Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 100.

⁵⁵ J. JANČOVIČ, „Ježišova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)“, in *Acta Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 100.

⁵⁶ L.TICHÝ, *Úvod do Nového zákona*, Svitavy: Trinitas, 2003, s. 89.

⁵⁷ M. GRILLI, *Matúšovo evanjelium: Zákoník, ktorý sa stal učeníkom nebeského kráľovstva*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2015, s. 14.

podobenstva, tieto prikazy...). Rada bádateľov sa pokúšala vychádzať z týchto rečí a vyložiť Matúšové evanjelium ako súbor Ježišovho učenia, preložený dejovými pasážami.⁵⁸

⁵⁸ J. MRÁZEK, *Evangelium podle Matouše*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu 1, Praha: Centrum biblických studií – Česká biblická společnost, 2011, s. 12.

3 Literárny druh „makarizmus“

Blahoslavenstvá: jedná sa o literárnu formu makarizmu, ktorá zahŕňa určitý druh blahopriania, gratulácii, ktorá je vyjadrená mennou vetou. Prísudkové adjektívum (μακάριος) je spravidla v čele. Môže byť pripojené i zdôvodnenie, ako je tomu u blahoslavenstiev Horskej reči.⁵⁹ Všetkých deväť blahoslavenstiev sa začína množným číslom príd. mena μακάριος, ktorý je pre kompetentného čitateľa známim pojmom, pretože je bežný tak v biblickej, ako aj mimobiblickej literatúre. Žaltár (25krát) a mudroslovné knihy (Sir 11krát; Prís 4krát; Múd 1krát) sú miestom, kde sa makarizmy vyskytujú najčastejšie.⁶⁰

Starý zákon teda blahoslaví tých, ktorí majú hojnosť potomstva, bohatú úrodu a nie sú ohrozovaní nepriateľmi, prípadne nad nimi víťazia. Tieto kategórie sú podľa vtedajších predstáv nositeľmi Božieho požehnania, napr. Ž 144,12-15:

„Naši synovia nech sú ako mládniky, čo vyrastajú v mladistvej sile. Naše dcéry nech sú sťa stĺpy nárožné, kresané ako kvádre chrámové. Naše sýpky nech sú plné, nech je v nich hojnosť všetkých plodov. Našich oviec nech sú nesčíselné tisíce na našich nivách; náš statok nech je vypasený. Nech niet trhlín na hradbách ani vyhnanstva, ani náreku na našich uliciach. Blažený ľud, ktorému sa tak vodí; blažený ľud, ktorého Bohom je Pán.“

Žalm teda menuje krok za krokom synov, dcéry, plné sýpky, hojnosť oviec, plodnosť dobytky, pokoj od nepriateľov. V tomto sa súčasný človek podobá starozákonným predstavám. Ale v tomto prípade sa Ježišové blahoslavenstvá nezhodujú s kritériami šťastia, ako ich podávajú starozákonné predstavy. Bolo by to však totálne nepochopenie Starého zákona, ak by sme ho chceli vykresliť ako materiálny v protiklade s duchovným posolstvom Nového zákona. Preto je vhodné sa pozrieť aj na ďalšie starozákonné texty.

V samotnom Starom zákone vidíme posun od materiálne chápaného šťastia k duchovnému šťastiu, ktoré pramení vo vernosti Pánovmu slovu.⁶¹

Pekným príkladom je napríklad Ž 1:

„Blažený človek, čo nekráča podľa rady bezbožných a nechodí cestou hriešnikov ani nevysedáva v kruhu rúhačov, ale v zákone Pánovom má záľubu a o jeho zákone rozjíma dňom i nocou. Je ako strom zasadený pri vode, čo prináša ovocie v pravý čas, a jeho listie nikdy nevädne; darí sa mu všetko, čo podniká. No nie tak bezbožní, veru nie; tí sú ako plevy, čo vietor

⁵⁹ L. TICHÝ, Ladislav, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 5.

⁶⁰ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 51.

⁶¹ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 17.

ženie pred sebou. Preto bezbožní neobstoja na súde ani hriešnici v zhromaždení spravodlivých. Nad cestou spravodlivých bedlí Pán, ale cesta bezbožných vedie do záhuby.“

Človek, ktorý si v živote nevyberá cestu zla, ale usiluje sa o dobro, je nazvaný blaženým. Je napojený na Boha ako zdroj trvalého šťastia, preto „jeho listie“, tzn. jeho život, nevädne. Práve tento význam sa najviac približuje blahoslavenstvám, ktoré predniesol Pán Ježiš.⁶²

Ako literárny druh boli blahoslavenstvá rozšírené v antickom svete. Nestretávame sa s nimi iba v Starom zákone, ale rovnako aj v egypských textoch a v klasickej helénistickej literatúre. Makarizmy v Starom zákone nájdeme väčšinou len v múdroslovnnej literatúre (napr. Prís 3,13; 8,34; Sir 14,2.20; 25,8.9; 26,1) a v básnických textoch (napr. LXX Ž 1,1; 2,12; 31,1.2; 32,12), kde sú výrazom Božej priazne voči osobe.⁶³

Grécke adjektívum μακάριος sa objavuje prvý krát u Pindara v 5. stor. pred Kr. (starší tvar je už u Homéra). Boli ním označovaní bohovia, ale taktiež aj ľudia šťastní, predovšetkým bohatí, potom hlavne zosnulí, veci len obmedzene. Literárnu formu makarizmu nachádzame napr. v Menandrovom výroku (fragment 114): „Šťastný (...) kto má majetok a rozum“. Ale pre náš text má asi väčší význam biblická tradícia.⁶⁴

Septuaginta sa zmieňuje o Bohu, že je požehnaný s použitím adjektíva εὐλογητός alebo participia εὐλογημένος. Oba dva tieto výrazy prekladajú hebrejský termín *bārûk*, a to často v modlitbách „požehnaný je Hospodin“ (napr. Ex 18,10; Gn 9,26; 1 Pa 16,36). Rovnako grécke výrazy možno použiť pre človeka, avšak vyjadrujú stav, ktorý je daný požehnaním od Boha μακάριος zdôrazňuje skorej výsledný, šťastný, úspešný alebo priaznivý stav človeka, ktorý má príčinu v jeho aktivite. Ježiš, ktorý sa v Nazarete na začiatku svojho verejného pôsobenia v programovej reči predstavil ako posol radostnej zvesti pomocou prorocstva Iz 61,1–2, teraz prostredníctvom trojitého makarizmu, kedy prehlasuje blahoslavenými chudobných, hladujúcich a plaúcich, prevoláva, že toto Izaiášové posolstvo o spásu je teraz reálnou skutočnosťou.⁶⁵

Biblický človek naopak vie, v prvom rade vie, že radosť je Božím darom a že sa vtel'uje nielen do intimity, ale aj ľudských dejín, na ktorých ma plnú účasť každý veriaci, bez odstupe a pohrdania. Radosť dosvedčená Bibliou nebude nikdy čistým vnútorným prežívaním, ale dejinami spásy pre súčasnosť aj budúcnosť, keď Boh dá „plesť a jasť obyvateľke Siona (Iz 12,6), a „tí“, ktorých vyslobodil Pán, sa vrátia, s jasotom prídu na Sion. Ustavičná radosť bude na ich hlavách, radosť a rozkoš dosiahnu a zmizne starosť a vzdychanie“ (Iz 35,10). Týmto

⁶² F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 17.

⁶³ P. MAREČEK, *Evangelium podle Lukáše*, Praha: Centrum biblický studií AVČR a UK, 2018, s. 226.

⁶⁴ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 5-6.

⁶⁵ P. MAREČEK, *Evangelium podle Lukáše*, Praha: Centrum biblický studií AVČR a UK, 2018, s. 227.

spôsobom radosť v Prvej zmluve nadobúda dokonca eschatologický charakter a stáva sa pre judaizmus jedným z nezameniteľných znakov posledných čias.⁶⁶

V Septuaginte sa vyskytuje μακάριος celkovo 73 krát. Starozákonné makarizmy sa objavujú výlučne v básnických textoch a v sapienciálnej literatúre. Pomerne veľa ich nájdeme v žalmoch. Žaltár vlastne začína makarizmom (Ž 1,1: „*Blahoslavený muž, ktorý...*“). Prísľuby starozákonných blahoslavenstiev sa týkajú väčšinou pozemského života. Budúci eschatologický prísľub sa objavuje v niektorých neskorších, apokalypticky orientovaných textoch, napr. Da 12,12: „*Šťastný, kto bude čakať a dosiahne tisíctridsaťpäť dní.*“ Rovnako v tzv. intertestamentárnej literatúre (porov. Et. Henoch 52,2n.: „*Blahoslavení ste vy spravodliví a vyvolení, lebo váš údel je vznešený. Spravodliví spočinú vo svetle slnka a vyvolení vo svetle večného života*“).⁶⁷ Okrem zmyslu pre spolupatričnosť k dejinám spásy, ktorých Boh je Pánom, je ďalším znakom radosti v živote vzťah s Tórou, najväčším dobrom daným Izraelu. Človek bezúhonného správania, ktorý plní Tóru, je blažený, ako to podčiarkuje Ž 1,1-2. To znamená, že Zákon má ako jediný, základný cieľ radosť človeka, ako efektívne vyzdvihuje deuteronomistická teológia, ktorá kladie YHWH túto exhortáciu:⁶⁸

„Keď však budeš počúvať hlas Pána, svojho Boha, keď budeš plniť a zachovávať jeho príkazy, ktoré ti ja dnes nariaďujem[...] Na teba sa znesú a k tebe dôjdu všetky tieto požehnania, ak budeš počúvať jeho príkazy. Budeš požehnaný v meste, budeš požehnaný na poli. Požehnaný bude plod tvojho života, plod tvojej zeme a plod tvojho dobytká, stáda tvojho dobytká a čriedy tvojích oviec. Požehnané budú tvoje humná a tvoje sýpky. Požehnaný budeš, či budeš vychádzať, alebo vychádzať. Pán da padnúť pred tebou tvojím nepriateľom, čo sa postaví proti tebe; jednou cestou pôjdu proti tebe, ale siedmimi (cestami) budú pred tebou utekať. Pán zošle požehnanie na tvoje zásobárne a na všetky práce tvojích rúk a požehná ťa v krajine, ktorú ti dá Pán, tvoj Boh.“ (Dt 28,1-8).

Požehnanie a radosť sú Božími darmi a nasledovanie vyučovania Najvyššieho je cestou radosti, ako neprestajne podčiarkuje tradícia Izraela, podľa ktorej blaženosť je vložená do rúk človeka, „*čo nekráča podľa rady bezbožných*“ (Ž 1,1) a „*čo sa bojí Pána a kráča po jeho cestách*“ (Ž 128,1). Blahoslavenstvá Ž 1 a Ž 119 sú spojené so Zákomom a jeho zachovávaním. Aj v Kumráne sa našli makarizmy, ktoré spájajú blaženosť so zachovávaním Tóry:

„[Blažený, kto hovorí pravdu] s čistým srdcom a nepodvádza vlastným jazykom.

Blažení tí, ktorí sa pridržajú jeho prikázani a nie svojich hriešnych žiadostí.

⁶⁶ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 52.

⁶⁷ L. TICHÝ, „Blahoslavenstvá Matoušova horského kázání“, *Studia Theologica* 3/2 (2001), s. 6.

⁶⁸ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 52-53.

Blažení, ktorí sa v nej radujú, bez toho, aby sa vydali na cesty pochabosti.

Blažení, ktorí ju hľadajú s čistými rukami a nie s prefikánym srdcom.

Blažený človek, ktorý sa dotýka Múdrosti, napreduje v Zákone Najvyššieho, riadi vlastné srdce podľa jeho ciest, privinie sa k jeho náuke, nachádza radosť v jeho karhaní“ (4QBeat alebo 4Q525,1-4) vid. Grilli.⁶⁹

V súčasných prekladoch sa odzrkadluje etymologická a sémantická neistota: *beato, wohl, happy, blessed, bienheureux* len približne a čiastočne vystihujú pojem μακάριος a jeho hebrejský ekvivalent.⁷⁰

V Novom zákone sa μακάριος vyskytuje celkovo 50krát, a to: Mt 13krát, Lk 15krát, Ján 2krát, Sk 2krát (nejedná sa o vlastné makarizmy), Rim 3krát, 1 Kor raz, 1 Tim 2krát, Tít raz, Jak 2krát, 1 Pt 2krát a Zj 7krát. Jasne prevažuje výskyt u synoptikov (Mt a Lk celkom 28krát), z ostatných kníh je väčší výskyt v knihe Zjavenia.⁷¹ Mimo deväť výskytov v makarizmoch 5,3-11 sa v Matúšovom evanjeliu μακάριος objavuje ešte na 4 miestach. Vždy je to vrámci makarizmu: Mt 11,6 sa týka toho, kto sa nepohorší nad Ježišom („*blahoslavený, kto sa nepohorší nado mnou*“; par. Lk 7,23) v súvislosti s odpoveďou na otázku poslov Jána Krstiteľa; 13,16 ide o blahoslavenstvo učeníkov (vlastne ich očí a uší), že môžu vydiť, čo vidia, a počuť, čo počujú; 16,17 je blahoslavený Šimon Peter v súvislosti s jeho vyznaním a príslubom primátu a v Mt 24,46 je blahoslavený múdry a verný služobník.⁷²

Vysvetlenie jednotlivého blahoslavenstva, ako aj všetkých blahoslavenstiev spolu teda začína od samotného Pána Ježiša. Plnosť šťastia, o ktorom Kristus hovorí, je jeho vlastnou radosťou, o ktorej chce, aby ju mali aj jeho učeníci: „*Toto som vám povedal, aby vo vás bola moja radosť a aby vaša radosť bola úplná.*“ (Jn 15,11). Blahoslavenstvá sú vnútorným Ježišovým životopisom, sú akoby portrétom jeho postavy uvádza Ratzinger.⁷³ Blahoslavenstvá sú úvodom, povzbudením, ukázaním, že Boh je blízko svojho ľudu.⁷⁴

Ako uvádza Grilli:

Blahoslavenstvá sú *deklaratívne akty*, pretože prevracajú poriadok vecí. Deklaratívny akt mení skutočnosť v tom istom momente, ako je vyslovený (napr. „A ja ťa rozhrášujem od tvojich hriechov!“). Znevýhodnení majú úžitok zo spásy. Blahoslavenstvá sú *komisívne akty*, lebo Boh sa osobne „angažuje“ vo vytvorení iného poriadku. Je to sám Boh, ktorý spôsobí, že chudobní

⁶⁹ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 53.

⁷⁰ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 51.

⁷¹ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 6.

⁷² L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 6.

⁷³ J. RATZINGER, *Ježiš nazaretský. 1 diel*, Trnava: Dobrá kniha, 2007, s. 90.

⁷⁴ E. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 17.

budú nasýtený atď. Boh preberá funkciu, ktorá bola v SZ vlastná kráľovi, teda chrániť slabých (sirotu, vdovu, cudzinca) pred násilím mocných. On koná spravodlivo, on zasahuje, celé dejiny spásy sú poznačené Božím skláňaním sa nad biedami posledných. Blahoslavenstvá sú tiež *direktívne akty*. Nielen Boh je zodpovedný za tieto kategórie ľudí, ale tiež človek je povolaný k zodpovednosti. Nejakým spôsobom ide o úlohu, ktorú Ježiš Mesiáš predkladá učeníkom“.⁷⁵

V semitskom význame sloveso nie je klasifikované na základe prítomného, minulého a budúceho času, ale na základe toho, či je dej ukončený alebo neukončený. Budúci čas ukazuje neukončené konanie. Preto sú blahoslavenstvá väčšinou v budúcom čase (budú nasýtení, budú potešení...). Budúci čas je priestorom na uplatnenie zodpovednosti človeka“.⁷⁶

V apokryfnom Evanjeliu Tomášovom nachádzame niektoré výroky, ktoré sú identické s Matúšovými blahoslavenstvami, ale aj také, ktoré v Biblii nie sú: „*Blahoslavení, ktorí ste osamotení a vyvolení, lebo nájdete kráľovstvo, z ktorého ste a znova doň vojdete*“. „*Blahoslavení chudobní, lebo ich je nebeské kráľovstvo*“. „*Blahoslavený človek, ktorý trpel. Našiel život*“. „*Blahoslavený ste, keď vás nenávydia a prenasledujú; a nenájde sa miesto, kde vás neprenasledovali*“. „*Blahoslavení sú tí, čo sú prenasledovaní vo svojom srdci*“. „*Blahoslavení hladní, lebo ich žalúdok bude nasýtený*“.⁷⁷

Aj v starokresťanskom spise *Didaché* nachádzame podobné slová: „*Bud' však tichý, lebo tichí budú dedičmi zeme*“. Môžeme ho porovnať s tretím blahoslavenstvom: „*Blahoslavení tichí, lebo oni budú dedičmi zeme*“ (Mt 5,5).⁷⁸

Starý zákon tiež rozlišuje medzi blahoslavenstvom a požehnaním. Niekedy sa však blahoslavenstvo považuje za určitú formu požehnania.⁷⁹

Makarizmov máme v Mt 5,3-12 nepochybne deväť. Ale otázka, koľko blahoslavenstiev vydal v tomto texte sám evanjelista, nie je ľahké. Avšak otázka súvisí taktiež s tradíciou a redakciou Matúšovho textu. Počet deväť argumentujú napr. vo svojom komentári Allison a Davies, pretože chápu stavbu Matúšovho evanjelia v znamení triád. Väčšina biblistov však počet osem vidí ako dôležitejší, pretože prvých osem blahoslavenstiev má nielen jasnú štruktúru,

⁷⁵ M. GRILLI, *Matúšovo evanjelium: Zákoník, ktorý sa stal učeníkom nebeského kráľovstva*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2015, s. 30-31.

⁷⁶ M. GRILLI, *Matúšovo evanjelium: Zákoník, ktorý sa stal učeníkom nebeského kráľovstva*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2015, s. 30-31.

⁷⁷ E. MAJTÁN, *Evanjeliium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 17.

⁷⁸ E. MAJTÁN, *Evanjeliium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 17.

⁷⁹ E. MAJTÁN, *Evanjeliium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 18.

ale deviate, ktoré sa líši formou, z hľadiska obsahu len rozvádza myšlienku obsiahnutú už v ôsmom makarizme.⁸⁰

V Matúšovom evanjeliu majú všetky blahoslavenstvá svoju rovnakú pevnú štruktúru.⁸¹

- Najskôr zaznieva vyjadrenie stavu: *makárioi* – blahoslavení. Toto zvolanie v Ježišových ústach nie je len akýmsi želaním, ale konštatovaním faktu.
- Druhá časť každého blahoslavenstva opisuje osoby, ktoré charakterizujú isté postoje: chudobní, plačúci, tichí, milosrdní...Všetkých osem blahoslavenstiev je uvedených v 3. osobe množného čísla. Máme ešte jedno- deviate blahoslavenstvo, ktoré sa obracia priamo na poslucháčov „vy“. Nie je to však nové nezávislé blahoslavenstvo, ale nadväzuje na obsah ôsmeho blahoslavenstva. Prechodom do 2. osoby stavia učeníkov do role tých, ktorí sa majú identifikovať s daným portrétom blahoslavenstiev, oslovuje ich konkrétne
- Napokon treťou časťou v každom blahoslavenstve je zdôvodnenie, ktoré vyjadruje Božiu aktivitu. Viaceré prísľuby zaznievajú v budúcom čase. Poukazujú na skutočnosť, že ľudský život presahuje hranice tohto sveta.

V každom z blahoslavenstiev teda vidíme tri prvky: *vyhlásenie (Blahoslavení), podmienka (milosrdní) a motív (lebo oni dosiahnú milosrdenstvo)*.⁸²

Možno povedať, že Desatoro, Ježišová reč na vrchu a katechéza (učenie) apoštolov nám ukazujú cesty, ktoré vedú do nebeského kráľovstva.⁸³

Prostredníctvom blahoslavenstiev sa s nami Kristus delí o svoje poznanie vlastností Otca, aby sme mohli byť naplnení radosťou. Keď ostávame v jeho láske, radujúc sa z jeho blízkosti a jeho lásky k svetu, môžeme sa obrátiť k zástupom s rovnakou láskou a súcitom, ako to urobil on na Vrchu blahoslavenstiev.⁸⁴

Vedecké štúdium nikdy nedokáže odhaliť zázrak evanjeliových blahoslavenstiev. Teologický výskum a reflexia sú dôležité, ale jadrom teológie – podstatou kresťanskej viery – je zážitok Kristovej blízkosti. Prišiel pre spásu všetkých. Hovorí nám: „*Ja som vinič, vy ste ratolesti. Kto ostáva vo mne a ja v ňom, prináša veľa ovocia; lebo bezo mňa nemôžete nič*

⁸⁰ L. TICHÝ, „Blahoslavenstvá Matúšova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 5.

⁸¹ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s.28-29.

⁸² E. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 18.

⁸³ *Katechizmus katolíckej cirkvi*, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2020, s. 442.

⁸⁴ B. HÄRRING, *Sol' a svetlo: Blahoslavenstvá*, Bratislava: Redemptoristi – Slovo medzi nami, 2015, s. 10.

urobit“ (Jn 15,5). Ak ostávame v ňom: „*Môj Otec je oslávený tým, že prinášate veľa ovocia a stanete sa mojimi učeníkmi*“ (Jn 15,8).⁸⁵

4 Blahoslavenstvá Matúšovho kázania na hore (5,3-12)

4.1 Kázanie na hore (Mt 5,1-7,28): kontext blahoslavenstiev

Matúš usporiadal Ježišové slová do akýchsi blokov, do piatich veľkých rečí:

- Reč na vrchu (Mt 5-7);
- Misionárska reč (Mt 10);
- Reč v podobenstvách (Mt 13);
- Reč o živote v komunite (Mt 18);
- Eschatologická reč (Mt 24-25).⁸⁶

Pre určenie literárnej štruktúry Matúšovho evanjelia nám poslužia *ustálené redakčné formulácie*, ktoré sú záverom diskurzívnych častí v 7,28; 11,1; 13,53; 19,1; 26,1. Sú to slová na spôsob...*“a stalo sa , keď Ježiš dokončil tieto slová...”*. Autor ustáleným spôsobom zakončuje veľké rečové celky a ponúka ich v premyslenej štruktúre ako ucelené Ježišové katechézy. Prvky Ježišovho učenia sú zachytené v 5 rečiach a záver evanjelia spočíva taktiež v záverečnom slove Ježiša na vrchu v Galileji.⁸⁷

Od dvadsiatich rokov minulého storočia bola prijatá téza o rozdelení evanjelia do piatich častí, v ktorých sa strieda *naratívna a diskurzívna časť*. Niektorí vydel v tomto rozdelení dokonca náznak piatich kníh Mojžiša, čo však dnes už nie je akceptované, lebo práve pašiová časť Mt 26-28 by bola mimo týchto pomyselných piatich kníh.⁸⁸

V kontexte tohto evanjelia si treba všimnúť kristologickú inklúziu: Ježiš sa narodil ako „Emanuel“ čiže „*Boh s nami*“ (Mt 1,23). V strede evanjelia opäť zaznie Ježišov prísľub: „*Lebo kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v mojom mene, tam som ja medzi nimi*“ (Mt 18,20)

⁸⁵ B. HÄRRING, *Sol' a svetlo: Blahoslavenstvá*, Bratislava: Redemptoristi – Slovo medzi nami, 2015, s. 9-10.

⁸⁶ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 24.

⁸⁷ J. JANČOVIČ, „Ježišova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)“, in *Acta Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 101.

⁸⁸ J. JANČOVIČ, „Ježišova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)“, in *Acta Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 101.

a v závere zmŕtvychvstalý Ježiš slávnostne prehlási na konci evanjelia: „*A hľa, ja som s vami po všetky dni...*“ (Mt 28,20). V tomto oblúku príslubu pokračujúcej spásonosnej prítomnosti Ježiša utvorenou na základe formúl starozákonnej zmluvy sa odvíja evanjelium v piatich etapách nasmerovaných na smrť a zmŕtvychvstanie Ježiša.⁸⁹

Väčšina biblistov, od Bacona až po Kilpatricka, rozdeľovala prvé evanjelium do piatich kníh tak ako Pentateuch, každá kniha je zložená z jednej reči a jednej naratívnej časti. V súčasnosti sa ponúka iná štruktúra, ktorá viac rešpektuje naratívne aspekty i celok a rozdeľuje evanjelium do troch častí:⁹⁰

„*V prvej časti*, čiže v 1,1-4,17, je prezentovaný Ježiš ako Mesiáš podľa Písma, ktoré aj napĺňa. *Druhá časť* je veľmi rozsiahla, od 4,17 do 16,20. V jej centre, v kapitole 11 sa objavuje výraz typický pre Matúša, ktorý používa iba on: *ta erga tou Christou*/Kristové skutky. Predstavuje Ježiša ako Mesiáša na základe jeho skutkov, následne konfrontácia s týmito skutkami: jeden ich odmieta, až k Petrovmu vyznaniu, ktoré reprezentuje vyvrcholenie, lebo apoštol uznáva, že skutky ukazujú Ježiša ako Mesiáša. *V tretej a poslednej časti* (16,21-28,20) zaznamenávame zmenu tónu, ešte raz vyjadrenú výrokom *Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς* „*Od tej chvíle začal Ježiš*“ (16,21); rovnaká formulácia je tiež v Mt 4,17, a prezentovanie Mesiáša ako odmietnutého Syna človeka, ktorého Boh posadí na trón slávy. A na záver evanjelia Matúš ako jediný, ktorý nám podáva intronizáciu Mesiáša slávnostnými slovami: „*Daná mi je všetka moc na neby i na zemi*“. Scéna je veľmi odlišná od Lukášovej, ktorý končí svoje evanjelium nanebovstúpením, a od markovej, ktorý končí zmienkou o strachu žien: *ephobounto gar*/ báli sa, záver, na ktorom si lámali hlavu mnohí exegéti a bádatelia. Matúšov tón je úplne iný, končí evanjelium s veľkolepou scénou v Galileji, na galilejskom vrchu, z ktorého Ježiš vysielala svojich jedenástich učeníkov ku všetkým národom“.⁹¹

Môžeme potvrdiť, že Matúšovo evanjelium má starostlivo usporiadanú, ucelenú a dynamickú štruktúru z naratívnych textov a rečí, ktorá nám nielen že vyjavuje historické pojmá evanjeliového rozprávania, ale i vypovedá o tajomstve Ježišovej osoby a o celom diele spásy.⁹²

Štruktúra evanjelia podľa Matúša sa nedešifruje časovým kľúčom ani topografickým ako v Markovom evanjeliu, ale tématickým (Markovo evanjelium má prvú časť 1,1-8,26 zoradenú

⁸⁹ J. JANČOVIČ, „*Ježišova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)*“, in *Acta Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 101.

⁹⁰ M. GRILLI, *Matúšovo evanjelium: Zákonník, ktorý sa stal učeníkom nebeského kráľovstva*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2015, s. 10-11.

⁹¹ M. GRILLI, *Matúšovo evanjelium: Zákonník, ktorý sa stal učeníkom nebeského kráľovstva*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2015, s.12.

⁹² P. MAREČEK, „*Struktura Matoušova evangelia*“, *Studia theologica* 3/4 (2001), s. 7.

podľa časového kódexu, druhá centrálna časť 8,27-10,52 sleduje geografickú líniu a tretia časť 11,1-16,9 opäť ako prvú časovú líniu).⁹³

Zo stavby kázania na hore je vydielť, že tvorí začiatok Ježišovho vyučovania.

Tieto tri Matúšové kapitoly známe ako „*Reč na vrchu*“ sú jednomyselne považované za najočarujúcejšie, ale tiež najťažšie na state biblickej literatúry. Dokazujú to rôzne a protichodné interpretácie, ktoré boli navrhované v priebehu storočí. Nasledovných sedem interpretácií, ktoré uvádza Grilli sa mu javia najvýznamnejšie.⁹⁴

- Prvá *interpretácia* klasifikuje *Reč na vrchu* skôr ako zbierku zákonov (než ako „evanjelium“).
- Druhá *interpretácia* vychádza určitým spôsobom z prvej, lebo vykladá *Reč na vrchu* v kategóriách neuskutočniteľnosti ľudskými silami alebo, povedané inými slovami, nie pre všetkých, ale len pre úzky okruh učeníkov. Už *Didaché* sa vyjadrovala napríklad takto: „*Ak vieš niesť celé jarmo Pána, budeš dokonalý, ale ak to nevieš urobiť, urob to, čo môžeš*“ (6,2).
- Tretia *interpretácia* obasňuje *Reč na vrchu* v kategóriách uskutočniteľnosti, ale len v súkromí, nie vo verejnom živote.
- Štvrtá *interpretácia* prezentuje *Reč na vrchu* ako etiku *ad interim*: výzva na záväzok pred konečným časom, pred posledným súdom.
- Piata *interpretácia* pochádza od biblistu J. Jeremiasa, ktorý považuje *Reč na vrchu* za čistý dar.
- Šiesta veľká diskusia iným spôsobom sumarizuje a vyjadruje niektoré už zmienených stanovísk. Ide o diskusiu o reči ako o zákone alebo ako evanjeliu, ako o prikázaniach, ktoré je potrebné zachovávať, alebo o milosti, ktorú je možné prijať.
- Siedma *lektúra* Reči na vrchu vydí ako účastníkov dialógu zástupcov židovského a kresťanského sveta.⁹⁵

Otázkou je, či je táto reč evanjeliom alebo sa stala zákonom. Mnohé Ježišové formulácie totiž pripomínajú zákony a prikázania. S tým súvisí aj otázka, či je reč na vrchu záväzná pre všetkých kresťanov, alebo sa týka len vybranej skupiny, ktorá je ochotná žiť takto radikálne a perfektne. Záko núti človeka k jeho plneniu. Ten, kto ho poruší je potrestaný sankciou.

⁹³ J. JANČOVIČ, „*Ježišova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)*“, in *Acta Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 101.

⁹⁴ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 8-13.

⁹⁵ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 8-13.

Evanjelium je však darom. Je viac ako zákon. Aj Ježiš hovorí, že neprišiel zákon zrušiť, ale naplniť (porov. Mt 5,17).⁹⁶

Benedikt XVI. Vo svojom zväzku o Ježišovi z Nazareta venuje Reči na vrchu a *Otčenášu*, ktorý je vložený do Reči, viac ako sto strán. Benedikt XVI. číta reč na vrchu ako *Mesiášovu Tóru*. „Od Mesiáša sa očakávalo, že prinesie obnovenú Tóru, svoju Tóru“. Najväčšia časť Reči na vrchu (porov. Mt 5,17-7,27) nám ponúka niečo ako Mesiášovu Tóru, ktorá je nová a iná, ale práve tak naplňa Mojžišovu Tóru. Ďalej vysvetľuje: Ježiš „zduchovníl“ zákon a tak z neho urobil cestu života pre všetkých. V reči na vrchu Ježiš hovorí k svojmu ľudu, k Izraelu, ako prvému nositeľovi prisľúbenia. Ale tým, že mu odovzdáva novú Tóru, otvára ho spôsobom, aby teraz z Izraela a z iných národov mohla povstať nová veľká Božia rodina.⁹⁷

Kompozícia reči na vrchu, ktorá pozostáva zo 109 veršov, je veľmi pravidelná. Nachádzame v nej základné piliere Matúšovskej teológie: zákon, spravodlivosť, Otec, naplnenie, kráľovstvo a ďalšie. Paralelné texty nachádzame aj u Lukáša (Lk 6,20-49). Niektoré výroky sú podobné tým, ktoré nachádzame aj v prvých kresťanských spisoch (napr. *Didaché*) alebo apokryfnej (nekánonickej) literatúre (napr. Evanjelium Tomášovo).

Ježiš sa tu predstavuje ako nový Mojžiš. Podobne ako starozákonný Mojžiš na hore Sinaj prináša a vysvetľuje Izraelitom zákon Boha, aj Ježiš vystupuje na vrch, odkiaľ zástupom prednáša a interpretuje Otcovo slovo.⁹⁸

Ježišovu reč na vrchu možno (Mt 5-7) rozdeliť nasledovne:

Zhromaždenie zástupov (5,1-2)

Oslovenie zástupov (5,3-16)

Kristus a Zákon (5,17-48)

Kristus a proroci (6,1-18) – Modlitba Otče náš (6,7-15)

Kristus a Spisy (6,19-7,12)

Tri varovania+Zakončenie reči na vrchu (7,13-27)

Úžas zástupov (7,28-8,1)

Po úvodných veršoch oslovuje Ježiš zástupy blahoslavenstvami. Potom sa predstavuje ako učiteľ, ktorý hovorí o Božom slove: vyjadruje sa k zákonu, prorokom a spisom. Reč zakončí varovaniami a podobenstvami o dvoch staviteľoch. Do popredia sa dostáva modlitba Otče náš.⁹⁹

⁹⁶ E. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 10.

⁹⁷ BENEDIKT XVI., *Ježiš Nazaretský. I. diel*, Trnava, 2007, s. 81-143.

⁹⁸ E. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 12-13.

⁹⁹ E. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 13.

Teraz si popíšeme situáciu, ktorá predchádzala Ježišovej reči na vrchu.

Zhromaždenie zástupov - Naratívny úvod (v.1-2)

Ježišová Reč na vrchu začína slovami: „*Ked' Ježiš videl veľké zástupy, vystúpil na vrch. A keď sa posadil, pristúpil k nemu jeho učeníci. Otvoril ústa a učil ich.*“ (Mt 5,1-2).

Doslova by sme grécky text mohli preložiť takto: „*Vidiac zástupy, vystúpil na vrch. A posadiac sa, pristúpili k nemu jeho učeníci. A otvoriac svoje ústa, učil ich, hovoriac*“.¹⁰⁰

Hneď potom nasledujú blahoslavenstvá.¹⁰¹

O *adresátoch* reči sa viedlo veľa diskusií. Text sa zmieňuje o zástupoch a učeníkoch.¹⁰² Veľké zástupy sú z rôznych častí: Galilea, Dekapolis, Jeruzalem, Judsko a Zajordánsko, tzn. zástupcovia všetkých hlavných oblastí vtedajšej Palestíny. Ide teda o čosi zásadné, čo ma počuť čo možno najširšie poslucháčstvo.¹⁰³ Gerhard Lohfink na základe regiónov spomenutých v 4,25 navrhuje, že ide o ľud Izraela. Marcel Dumais ho kritizuje a hovorí, že toto videnie nezodpovedá univerzalistickej perspektíve Evanjelia podľa Matúša. V skutočnosti od chvíle povolania prvých učeníkov (4,18-22) sa okolo Ježiša formujú dva okruhy ľudí: jeden širší, tvorený zástupmi, druhý bližší, reprezentovaný učeníkmi. Obidve skupiny sú spomínané, ale vyjadrenie „pristúpili jeho učeníci“, ukazuje, že priamymi poslucháčmi, ktorým je reč adresovaná sú učeníci. Vlastne mnohé výroky sa pochopia len vo svetle skutočnosti, že sme Kristoví učeníci. Oni sú postavami, v ktorých sa poznávajú čítatelia, ktorí sa pripojili k Ježišovi. Mohli by sme sa pýtať, prečo teda Matúš ponechal zástupy v úvode (v.5,1) a v závere (v.8,1). Motív sa dá ľahko vydedukovať. Autor vidí v zástupoch potenciálnych učeníkov. Muži a ženy, ktorí počúvajú Ježiša, ho môžu nasledovať prijatím jeho posolstva.¹⁰⁴

Gréčtina často používa prechodníky (*vidiac, posadiac sa, otvoriac*) na vyjadrenie slovesa, ktoré síce nemá takú podstatnú úlohu ako hlavné sloveso, ale má dovysvetliť, dokrášliť dej, ktorý opisujú hlavné slovesá. A tie sú v našom úryvku: *vystúpil, pristúpili a učil*. Slovesá *vystúpil* a *pristúpili* sú v minulom čase *aorist*. Ide o čas, ktorý opisuje jednoduchý dej alebo holý historický fakt, teda udalosť, ktorá sa udiala jednoducho, hneď, okamžite, rýchlo: Ježiš jednoducho vystúpil a učeníci pristúpili. Sloveso *učil* je však v minulom čase imperfektum.

¹⁰⁰ L. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 13.

¹⁰¹ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 24.

¹⁰² M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 50.

¹⁰³ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 25.

¹⁰⁴ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 50-51.

Tento čas sa používa na opis trvajúceho alebo opakovaného deja – v zmysle učieval, dlhodobo učil.¹⁰⁵

Miestom, kde Ježiš prednesie blahoslavenstvá je *vrch*. V Ježišovom živote vrchy zohrávali dôležitú úlohu. Poznáme vrch pokúšania, vrch premenenia, vrch nanebovystúpenia¹⁰⁶

Prvé evanjelium spomína až 16 krát vrch; Ježišovo pôsobenie súvisí priamo s vrchom až 10 krát. V náboženskej symbolike je všeobecne známy význam vrchu. U Matúša sa však význam termínu mení podľa kontextu. Matúš až 5 krát spomína určitý vrch v Galilei, v gr. τό ὄρος, v Mt 5,1; 8,1; 14,23; 15,29 a 28,16. Aktivita na vrchu v Mt 15,29 doplnila Reč na vrchu Mt 5,1; po slovách vypovedaných Ježišom na vrchu, sa Ježiš podujme najskôr vykonať veľké činy v podobe uzdravení a rozmnoženia chleba.¹⁰⁷ Iný vysoký vrch sa spomína ešte v Mt 4,8 v kontexte pokúšenia z dôvodu dobrého výhľadu, ktorý sa z neho naskytá a ďalší vysoký vrch v Galileji je spomenutý v Mt 17,1, ktorý je svedkom samoty a premenenia Ježiša pred tromi učeníkmi. Je to osobitný vrch v synoptických evanjeliách, z dôvodu kľúčovej funkcie na ceste do Jeruzalema. V kontraste s Jeruzalemom sa spomína aj Olivový vrch (Mt 21,1; 24,3; 26,30), ktorý je miestom samoty a oddelenia Ježiša od zástupov. Záver evanjelia v Mt 28,16-20 utvorí veľkolepú inklúziu s vrchom v Mt 5,1. Misijný príkaz z vrchu nariaďuje jedenástim pôsobenie medzi všetkými národmi. Takýto koniec evanjelia je príznačný pre evanjelium predstavujúce Ježišovu náuku v piatich rečiach. Záver, ktorý je anticipovanou parúziou pre Cirkev a je kľúčom k celému evanjeliu, pozostáva z krátkej narácie a z niekoľkých slov zmŕtvychvstalého Ježiša na vrchu Galiley označenom ako v Mt 5,1. Z tohto vrchu začínalo dielo Ježiša pre prítomné zástupy: slovami (porov. Mt 5,1; 8,1) a skutkami (porov. Mt 15,29), a z neho má začať aj dielo Ježišových učeníkov pre všetky národy, taktiež realizované skutkami a slovami. Slová v evanjeliových rečiach nie sú prekonanými dobovými rečami, ale zostávajú natrvalo normou správneho postoja nových učeníkov. Obsah budúcej náuky učeníkov pre národy je teda Ježišová náuka podaná v prvom evanjeliu katechetickým spôsobom, v ktorej má prvoradú dôležitosť najmä programová Reč na vrchu, označovaná ako *Magna charta* kresťanov.¹⁰⁸

Vrch, na ktorom Ježiš predniesol svoje blahoslavenstvá, pripomína iný vrch, ktorý sa spomína v Starom zákone. Je to vrch Sinaj. Naň kedysi vystúpil Mojžiš, aby od Boha dostal

¹⁰⁵ L. MAJTÁN, *Evanjeliu podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 14.

¹⁰⁶ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 25.

¹⁰⁷ J. JANČOVIČ, „Ježišova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)“, in *Acta Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 102.

¹⁰⁸ J. JANČOVIČ, „Ježišova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)“, in *Acta Facultatis theologiae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 102-103.

prikázania, ktoré potom odovzdal Izraelskému národu. Adresátmi, pre ktorých Matúš pôvodne napísal svoje evanjelium, boli kresťania pochádzajúci zo židovstva. Pre nich tou najväčšou ľudskou autoritou bol dovtedy Mojžiš. Pán Ježiš sa v tejto svojej reči na vrchu odvoláva na túto starozákonnú postavu. Hovorí, že neprišiel zrušiť zákon, ktorý Boh dal židovskému národu skrze Mojžiša, ale že ho prišiel naplniť. Predsa však Matúš poukazuje na veľký rozdiel. Mojžiš prikázania dostal od Boha. Kristus učí vlastnou autoritou. Je Božím Synom, ktorý bezprostredne pozná Boha tým najhlbším spôsobom a ľuďom tlmočí priamo vôľu svojho Otca.¹⁰⁹

Nie je však uvedené o ktorý vrch ide, a akýkoľvek predpoklad o tom je neopodstatnený.¹¹⁰ Každopádne hora predstavuje v Matúšovom evanjeliu miesto stretnutia s Bohom, kde je možné spoznávať Božiu vôľu. Je to vidieť z tých miest, ktoré sú u Mt navyše oproti Mk (vid. 5,1; 15,23 a hlavne 28,16; na prvom a treťom mieste Ježiš vystupuje autoritatívne.¹¹¹

Autor tohto evanjelia Matúš zachytil aj pozíciu, v ktorej Ježiš učí – *posadil sa*.¹¹²

Rolu sediaceho zaujímal ten, kto interpretoval Božie slovo a učil (porov. Lk 4,20). V židovskej škole sedel učiteľ na lavici a žiaci sedeli na zemi pred ním. U Matúša Ježiš sedí, keď učí na loďke (13,2) a na Olivovej hore (24,3). Matúš taktiež vraví (v doslovnom či symbolickom zmysle) o (autoritatívnom) „Mojžišovom stolci“ (23,2). U Lukáša sedí Ježiš pri vyučovaní v synagóge v Nazarete. (4,20).¹¹³

Pristúpili k nemu jeho učeníci. To je ten najužší okruh. Iste blahoslavenstvá, ako aj celá Ježišová náuka, sú určené všetkým ľuďom, predsa tu však máme malú skupinu učeníkov, ktorých si Ježiš vybral, ktorí sa zvlášť majú usilovať čo najvernejšie usilovať nasledovať Ježišové slová.¹¹⁴ Podľa 5,1, ale hlavne 7,28 je vidieť, že Ježišovými poslucháčmi nie sú len učeníci, ale aj „zástupy“. Všetci, ktorí chcú počuť.

A otvoril ústa – to je semitský obrat, ktorý sa používal vtedy, keď sa niekto chysta verejne prehovoriť (Jób 3,1-2) či učiť (Ž 78,2) alebo sa k niečomu slávnostne zaviazat' (Sdc 11,35-36).

Výraz „*učit'*“ (διδάσκω) sa u Matúša využíva iba v súvislosti s týmto kázaním a v 7,29.¹¹⁵

¹⁰⁹ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 25.

¹¹⁰ W. TRILLING, *Das Evangelium nach Matthäus*. Teil 1, Leipzig: St. Benno, 1962, s. 88.

¹¹¹ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 6-7.

¹¹² F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 26.

¹¹³ D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, Sacra Pagina 1, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 100.

¹¹⁴ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 26.

¹¹⁵ D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, Sacra Pagina 1, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 100.

Úvod jeho kázne dýcha určitou vážnosťou.¹¹⁶ Pán teda vystupuje na vrch spolu s učeníkmi, ktorí pristúpili do jeho blízkosti a on ich vyučoval. Táto predstava dobre korešponduje s praxou rabínov. Rabíni si tiež sadli, ľudia sa okolo nich zhromaždili a oni ich učili. Sedenie bolo pre starovek výrazom dôstojnosti (vládcovia, sudcovia, učitelia a zákonníci). Ježiš je nový Učiteľ, ktorý vyučuje Boží národ: „*Tu k nemu ktosi pristúpil a pýtal sa ho: „Učiteľ, čo dobré mám robiť, aby som mal večný život?“*“ (Mt 19,16).¹¹⁷

A následne si popíšeme účinok Ježišových slov v Reči na vrchu v jej závere.

Úžas zástupov - naratívny záver (v. 7,28-29)

^{7,28} „*Keď Ježiš skončil tieto reči, zástupy žasli nad jeho učením,*^{7,29} *lebo ich učil ako ten, čo má moc, a nie ako ich zákonníci*“.¹¹⁸

V Mt 7,28 sa vyskytuje zvyčajná formula, ktorá uzatvára veľké matúšovské reči (porov. ešte 11,1; 13,53; 19,1; 26,1). Aj v súvislosti s Mojžišom sa používa analogická formulácia: „*Potom odišiel Mojžiš oznámiť všetky tieto slová celému Izraelu*“ (Dt 31,1.24). Toto však nedokazuje, že Ježiš je „jednoducho“ prorok, ktorého ohlásil Mojžiš v Dt 18,15. Otázka, ktorá sa začína objavovať, je jeho *exousia* „autorita“, a tu ju nachádzame prvý raz. Úžas zástupov je vyvolaný rozhodným slovom, ktoré odlišuje Ježišovo vyučovanie od vyučovania zákonníkov. Ježiš vyučuje s *exousia*. O akú autoritu ide, čitateľ ešte nevie. V Mt 21,23- pri prorockom vystúpení v chráme-bude táto otázka priamo položená Ježišovi: „Akou mocou/autoritou toto robíš a kto ti dal túto moc/autoritu? Teraz, v očiach užasnutých zástupov, sa Ježiš začína dištancovať od zákonníkov. Reč na vrchu to odhalila v plnosti.“¹¹⁹

Zástupy žasli – exepléssonto vyjadruje v gréčtine silné hnutie mysle, vyvolané niečím, čo je mimo obvyklú ľudskú skúsenosť, takže vzbudzuje až úzkosť. Akoby sa poslucháčov dotkla prítomnosť svätého Boha, s ktorou si nevedia poradiť. Výrok patrí k pevnej tradícii evanjelia: Mk 1,22; Lk 4,32. Zatiaľ čo Mk (7,37) a Lk (9,43) takto charakterizujú šok ľudí nad Ježišovým mocným činom, Mt ich zhrnutie spája iba s jeho slovami: 13,54 (Mk 6,2); 22,33; s obsahom jednotlivého výroku 19,25 (Mk 10,26).

Narozdiel od pararelného znenia Mk 1,22 a Lk 4,32 vsúva i podmet: *zástupy (hoi ochloi)*.

¹¹⁶ G. SCHNEIDER, *Botschaft der Bergpredigt*, Leipzig: St. Benno, 1973, s. 34.

¹¹⁷ E. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 14.

¹¹⁸ *Sväté písmo*. Jeruzalemská Biblia, Trnava: Dobrá kniha, 2020, s. 1993.

¹¹⁹ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 172.

Pri 5,1 znamená tento výraz neurčitý, spravidla väčší počet ľudí, ktorí však (narozdiel od *laos*) nespája žiadna jednotiaci myšlienka. Pre Ježiša je misijným polom: Reč na hore predniesol v ich prítomnosti (5,1:7,28).¹²⁰

Celé kázanie označuje evanjelista za „vyučovanie“: zástupy žasli nad jeho *učením* (*epi té didaché* v.28); on ich *učil* (*én didaskón* v.29). Vonkajším spôsobom svojho vystupovania sa Ježiš nevymyká obyčajom a konaniu zákonníkov (4,23), ale vstupuje do toho, čím jeho ľud žije.¹²¹

Ježišovo vyučovanie je charakterizované opačne: *učil ako ten, kto má moc*. Grécky pojem *exúsia* (odvodený od *exestin*) znamená, moc niečo vykonať – či už ide o vonkajšie oprávnenie, alebo o vnútornú spôsobilosť.

Septuaginta výrazom *exúsia* prekladá hebrejské *mšl* panovať, vykonávať moc, suverenitu; prípade aramejské *šlt* vládnuť, mať moc (Da 4,14). Mimo pojmov s dôrazom na silu (*ischys*, *kratos*, *dynamis*) vyjadruje tak *exúsia* predovšetkým stránku suverenity, právomoci. Tak i v novom zákone; u Mt sa spomína i ľudská právomoc vyplývajúca z funkcie (8,9), predovšetkým však sa vyznáva moc zverená Ježišovi Bohom (9,6-8; 21,23-27; 28,18), na nej dáva Pán podiel aj učeníkom (10,1).

Zatiaľ čo paralelné výroky synoptické uvádzajú výrok o úzase zástupov na Ježišovou mocou v perikope o uzdravení posadnutého (Mk 1,21-28; Lk 4,31-37), Mt ich osamostatňuje; vyčleňuje tak svedectvo o Ježišovej moci zo súvislosti s divom a bezprostredne tým pripisuje jeho moc zvestovanému posolstvu. Zo samotného kázania Ježiša pociťujú zástupy dotyk božského poverenia.¹²²

To, čo odlišuje Ježiša od iných učiteľov zákona, je moc – jeho slová mali moc. Medzi učiteľmi totiž bývalo zvykom, že svoje učenie odvodzovali a popierali učením, ktoré pochádzalo od rabína. Kristus však povedal: „Ja vám hovorím“. Svoje slová hovoril s autoritou a dosvedčoval ich skutkami.

^{8,1} „*Ked' Ježiš zostúpil z vrchu, išli za ním veľké zástupy*“.

Zástupy sú ohromené a žasnú nad jeho učením. Ovocím je, že Ježiša nasledujú veľké zástupy. Nechajme sa aj mi osloviť učením tohto veľkého Učiteľa, ktorý učí s mocou.¹²³

¹²⁰ M. HÁJEK, *Evangeliium podle Matouše. Část 1, Výklad kapitol 1-9*, Praha: Kalich, 1995, s. 193.

¹²¹ M. HÁJEK, *Evangeliium podle Matouše. Část 1, Výklad kapitol 1-9*, Praha: Kalich, 1995, s. 193.

¹²² M. HÁJEK, *Evangeliium podle Matouše. Část 1, Výklad kapitol 1-9*, Praha: Kalich, 1995, s. 194.

¹²³ L. MAJTÁN, *Evangeliium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 14-15.

4.2 Tradícia a redakcia textu (Mt 5,3-12)

Blahoslavenstvá v Mt horskom kázaní majú aj paralelný text v Lk evanjeliu. V texte poukážeme na rozdielnosti blahoslavenstiev u Mt v porovnaní s Lk (6,20-26). V zhode s Matúšovým evanjeliom začína reč u Lukáša rovnako s blahoslavenstvami. V porovnaní Mt 5,3-12 s Lk 6,20-26 vychádza najavo niekoľko vzájomných odlišností týchto dvoch paralelných textov:

Namiesto osem (popr. deväť) blahoslavenstiev u Matúša uvádza Lukáš iba štyri, voči ktorým sa nachádza rovnaký počet odpovedajúcich zvolaní beda. Zatiaľ čo blahoslavenstvá u Matúša (okrem Mt 5,11-12) sú formulované v 3. osobe množného čísla, u Lukáša sú stylizované vo forme priameho oslovenia v 2. osobe množného čísla.¹²⁴

U Matúša sú adresáti blahoslavenstva určité formy etického jednania (výnimka Mt 5,4), naproti tomu u Lukáša sa blahoslavenstva vzťahujú na aktuálne životné situácie núdze (chudobní, hladní, plačúci, nenávydení).¹²⁵

V Matúšovom evanjeliu sa stretávame s inou verziou blahoslavenstiev: Tí, kto sú blahoslavení, sú k tomu sami do určitej miery vnútorne kvalifikovaní: sú chudobní v duchu (skromní), hladní a túžiaci po spravodlivosti, sú milosrdní, majú čisté srdce, spôsobujú pokoj, a sú prenasledovaní pre spravodlivosť. Nie že by si Božie kráľovstvo (Nebeské kráľovstvo) vyslúžili, ale predsa sa v dobrom odlišujú od svojho okolia.¹²⁶

Lukášove štyri blahoslavenstva predstavujú konkrétne paralely k Matúšovmu prvému, štvrtému, druhému a deviatému blahoslavenstvu. Formulácia štvrtého blahoslavenstva u Lukáša, ktoré je uvedené rovnako ako deviate v Mt 5,11-12, sa javí bližšie k pôvodnému textu, zatiaľ čo verzia u Matúša ma tendenciu zovšeobecňovať. Evanjelista Lukáš pripojením výrazu *teraz* (Lk 6,21a.b.25) kladie dôraz na zásadný rozdiel medzi súčasným stavom a budúcou zmenou, ktorá nastane skrze Božie jednanie.¹²⁷

Lukášová štruktúra evanjelia sa ďalej líši od tej Matúšovej tým, že ďalším výrazným rozdielom je symbolická pozícia Ježiša pri odovzdávaní „*Magny Charty*“ svojho učenia. Matúš

¹²⁴ P. MAREČEK, *Evangelium podle Lukáše*, Praha: Centrum biblický studií AVČR a UK, 2018, s. 224.

¹²⁵ P. MAREČEK, *Evangelium podle Lukáše*, Praha: Centrum biblický studií AVČR a UK, 2018, s. 224-225.

¹²⁶ M. BIČ – P. POKORNÝ, *Co nevíš o Bibli: Úvod do studia Starého a Nového zákona*, Praha: Česká biblická společnost, 1997, s. 146.

¹²⁷ P. MAREČEK, *Evangelium podle Lukáše*, Praha: Centrum biblický studií AVČR a UK, 2018, s. 224-225.

predstavuje Ježiša na vrchu, kým Lukáš umiestňuje Ježiša na rovinu, do nižšej pozície, keď upiera svoj zrak na učeníkov (Lk 6,20). Zdá sa, že Lukáš používa tento prostriedok, aby ukázal Ježišovu solidaritu s hriechným ľudstvom a nie jeho božskú autoritu.¹²⁸

Ďalší rozdiel sa týka blahoslavenstiev samotných. Lukáš podáva štyri blahoslavenstvá adresované chudobným, hladným, zarmúteným a prenasledovaným a k nim štyri paralelné antitézy „beda“. Matúš smeruje blahoslavenstvá výlučne učeníkom, kým Lukášové antitézy „beda“ varujú učeníkov spolu s hromaždeným zástupom.¹²⁹ Matúšove blahoslavenstvá sú teda zamerané do vnútra kresťanského spoločenstva, sú určené tým, ktorí vzali vážne zaslúbenia týchto blahoslavenstiev, ktoré sú určené všetkým núdzným, bez ohľadu na to, či si svoje súženie zavinili, či nie, a ktorí začali svoj život utvárať podľa zaľúbenia Božieho kráľovstva.¹³⁰

Porovnaním evanjelií Matúša a Lukáša sa ukázalo, že obsahujú väčšinu látky z Markovho evanjelia, a navyše že majú ďalšiu spoločnú látku, jej obsahom boli predovšetkým Ježišové výroky a reči. Tento spoločný prameň bol nazvaný Q (česky niečo ako prameň X). vedľa týchto dvoch spoločných prameňov mali obe evanjelia ešte pomerne rozsiahle vlastné časti, tzv. špeciálnu vlastnú látku.¹³¹

Blahoslavenstvá (makarizmy) 6,20b-23 a výroky uvedené slovom „beda“ 6,24-26 tvoria akoby dve vzájomne si odpovedajúce slohy slohy, ktoré sú básnicky a teologicky bohaté reči. Počet štyroch blahoslavenstiev pochádza z prameňa Q, Matúš ich rozšíril; štyri výroky uvedené slovom „beda“ uvádza Matúš až 23,23-36, Lukáš ich však asi tiež našiel v prameni Q hneď za blahoslavenstvami.¹³²

Tabuľka č.1 Mt prvé blahoslavenstvo v porovnaní s Lk prvým blahoslavesntvom

<p><i>Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je nebeské kráľovstvo (Mt 5,3)</i></p>	<p><i>Blahoslavení chudobní, lebo vaše je Božie kráľovstvo.</i> <i>Ale beda vám, boháči, lebo už máte svoju útechu! (Lk 6,20b.24)</i></p>
--	---

Lukáš uvádza *prvé blahoslavenstvo* a k nemu zodpovedajúcu antitézu v prítomnom čase. Chudobní sú núdzni v každom zmysle slova a sú zbavení ľudskej dôstojnosti. Boh nechcel

¹²⁸ MAJERNÍK, et. al., *Podťe a uvydíte: Katolícke štúdium Biblie*, Košice: Viena, 2000, s. 58.

¹²⁹ MAJERNÍK, et. al., *Podťe a uvydíte: Katolícke štúdium Biblie*, Košice: Viena, 2000, s. 58.

¹³⁰ M. BIČ – P. POKORNÝ, *Co neviš o Bibli: Úvod do studia Starého a Nového zákona*, Praha: Česká biblická společnost, 1997, s. 146.

¹³¹ M. RYŠKOVÁ, *Doba Ježiše Nazaretského*, UK Praha: Karolinum, 2019, s. 349.

¹³² P. G. MÜLLER, *Evangelium sv. Lukáše*, Kostelní Vydří: Karmelitánske nakladatelství, 1998, s. 70.

chudobu ako ideálny status v spoločnosti. Vlastne, proroci Starého zákona chápu chudobu, ako hanbu a prekliatie (Ezd 16,49; Am 2,7).¹³³ Chudoba o ktorej sa hovorí je myslená v konkrétnom praktickom zmysle skúsenosti s biedou, bezmocnosťou a nedostatkom, nie ako snád' v prenesenom či „duchovnom“ zmysle (ako u Mt „duchom“).¹³⁴ V Lk vyprávania predstavujú všetci tí, ktorí sú vytesnení na okraj Božieho ľudu (vid. 4,18; 7,22; 14,13.21; 16,20-22).¹³⁵

Nový zákon mení túto tieseň biednych. Ježiš žehná biednych, pretože napriek ich chudobe ich Boh miluje. Boh miluje chudobných nie na základe ich zásluh, ale ich skutočnej núdze. Nedostatok ľudskej dôstojnosti spôsobenej chudobou môže byť predispozíciou chudobných, že všetku svoju nádej a dôveru vložia do Boha. Naproti tomu bohatí, pri svojej sebestačnosti a pýche, môžu vložiť dôveru do materiálnej istoty a sebadôvery. Bohatý človek sa možno radšej spoľahne na seba, akoby mal závisieť na Bohu.¹³⁶

Možno je pre chudobného ľahšie obrátiť sa na Boha s prosbou o milosť a lásku ako pre bohatého, ktorý dokonca ani nespozná svoju potrebu po Spasiteľovi. Boh miluje chudobných aj bohatých rovnako. Ježiš sa cítil príjemne v dome chudobných aj bohatých a zomrel pre všetkých. Múdry bohatý človek dá svoj majetok k dispozícii Bohu, od ktorého pochádza všetko požehnanie a bohatstvo.¹³⁷

V blahoslavenstvách Lukášovho evanjelia môže Ježiš utešiť a povzbudiť chudobných a trpiacich tým, že ich súčasnú zlú situáciu nanovo zhodnotí akoby vo svetle Božieho kráľovstva: „*Blahoslavení chudobní, lebo vaše je Božie kráľovstvo*“ – „*Blahoslavení, ktorí teraz hladujete, lebo budete nasýtení*“.¹³⁸ Nie je to len útecha chudobným, ale je to zároveň aj zrkadlo zvráteným hodnotám tototo sveta.¹³⁹

Po blahoslavenstvách chudobných nasleduje v Lukášovom evanjeliu štvoro „Beda bohatým“. To neznamená, že každý bohatý je predovšetkým odsúdený. V tomto evanjeliu čítame vyprávania o tom, ako bohatý Zacheus našiel odpustenie a nádej. Znamená to ale jednoznačne, že v Božom kráľovstve, tam kde bude svet dovedený k svojmu cieľu a kde bude prekonané odcudzenie, nebude rozporu medzi bohatými a chudobnými, nebudú tam hladní vedľa

¹³³ MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvyd'ite: Katolícke štúdium Biblie*, Košice: Vienaľa, 2000, s. 58.

¹³⁴ P.-G. MÜLLER, *Evangelium sv. Lukáše*, Kostelní Vydří: Karmelitánske nakladateľstvi, 1998, s. 71.

¹³⁵ L. T. JOHNSON, *Evangelium podle Lukáše*, Sacra Pagina, Praha: Karmelitánské nakladateľstvi, 2005, s. 127.

¹³⁶ MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvyd'ite: Katolícke štúdium Biblie*, Košice: Vienaľa, 2000, s. 58.

¹³⁷ MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvyd'ite: Katolícke štúdium Biblie*, Košice: Vienaľa, 2000, s. 58.

¹³⁸ M. BIČ – P. POKORNÝ, *Co nevíš o bibli: Úvod do studia Starého a Nového zákona*, Praha: Česká biblická společnost, 1997, s. 146.

¹³⁹ M. BIČ – P. POKORNÝ, *Co nevíš o bibli: Úvod do studia Starého a Nového zákona*, Praha: Česká biblická společnost, 1997, s. 146.

nasýtených.¹⁴⁰ Ježiš však v chudobných a hladujúcich našiel ľudí, ktorých dôstojnosť a ľudské práva sú najviac urážane, ktorí najviac doplácajú na ľudský hriech.¹⁴¹

Ježišové antitézy „beda“ sú odrazom jeho smútku. Ježiš varuje bezcitných bohatých, aby brali ohľad na súženie núdzných. Skutočnosť, že Ježiš sa stal chudobným pre chudobných, by nás mala motivovať bojovať s vykorisťovaním slabých. V nazaretskej synagóge oznamuje Ježiš radostnú zvesť chudobným a napomína učeníkov, aby pozývali chudobných na hostinu (Lk 4,18; 7,18-22; 14,21).¹⁴² Výroky o bohatých uvedené slovom „beda“ platia v rovnakom konkrétnom zmysle: bohatí sú na tom dobre už tu, chudobní očakávajú šťastie výlučne od Božieho kráľovstva, ktoré príjde. Kto očakáva svoju spásu iba od Boha je blahoslavený.¹⁴³

Pripomeňme si niekoľko podobenstiev: podobenstvo o bohatom mužovi, ktorý plánuje uskladniť svoju úrodu, pričom netuší, že Boh bude v tú noc od neho požadovať jeho dušu a podobenstvo o chudobnom Lazárovi, ktorý skončí v raji, zatiaľ čo sa boháč dostane do pekla (Lk 12,15-21; 15,19-31). Ježiš nás varuje, aby sme nedôverovali bohatstvu. Neodsudzuje tých, čo majú majetok, ale nezakladajú si na jeho vlastníctve.

Ježiša obviňovali, že „jedáva s hriešnikmi“ a niektorí z tých hriešnikov boli zámožní. Niektorí učeníci boli bohatí – Jozef z Arimatey, Nikodém a Matúš, vyberač daní. Niektorí, bohatí a chudobní, však nebrali pri svojom plánovaní zreteľ na večný život. Ježiš chváli štedrosť bohatého Zachariáša rovnako štedrosť chudobnej vdovy.¹⁴⁴

Tabuľka č. 2 Mt štvrté blahoslavenstvo v porovnaní s Lk druhým blahoslavenstvom

<i>Blahoslavení lační a smädní po spravodlivosti, lebo oni budú nasýtení (Mt 5,6)</i>	<i>Blahoslavení, ktorí teraz hladujete, lebo budete nasýtení. Beda vám, čo ste teraz nasýtení, lebo nebudete hladovať! (Lk 6,21a.25a)</i>
---	---

V druhom blahoslavenstve u Lk tým, ktorý teraz hladujú chýba základná výživa. V Starom zákone Boh sýti hladných (Ž 37,19, Iz 49,90-10). Ježiš tiež sýti hladných, keď zázračne rozmnoží chleby a ryby (Lk 9,10-17). Mária vo svojom Magnifikáte velebí Boha, ktorý kŕmi hladných dobrotami a bohatých posielá naprázdno (Lk 1,53).¹⁴⁵ Iba Boh môže nasýtiť

¹⁴⁰ M. BIČ – P. POKORNÝ, *Co nevíš o bibli: Úvod do studia Starého a Nového zákona*, Praha: Česká biblická společnost, 1997, s. 146.

¹⁴¹ M. BIČ – P. POKORNÝ, *Co nevíš o bibli: Úvod do studia Starého a Nového zákona*, Praha: Česká biblická společnost, 1997, s. 146.

¹⁴² MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvydíte: Katolické štúdium Biblie*, Košice: Vienala, 2000, s. 58

¹⁴³ P.-G. MÜLLER, *Evangelium sv. Lukáše*, Kostelní Vydří: Karmelitánske nakladatelství, 1998, s. 71.

¹⁴⁴ MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvydíte: Katolické štúdium Biblie*, Košice: Vienala, 2000, s. 59.

¹⁴⁵ MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvydíte: Katolické štúdium Biblie*, Košice: Vienala, 2000, s. 59.

hladujúcich proti všetkým pohromám vo svete a ľudskej nespravodlivosti. Už v Iz 25,6 je Božia páska zobrazená ako hostina, ktorá odtráni akýkoľvek hlad. V mesiášskej dobe nebudu chudobný hladovať ani mať smäd (Iz 49,10.13; Ezd 34,29). Ústredným prvkom zaslúbeného Božieho kráľovstva je eschatologická hostina (Zjv 3,20), ktorá ma svoj počiatok v Ježišovom stolovaní s najrôznejšími ľuďmi v priebehu jeho pozemského pôsobenia (Lk 5,29-30; 22,16.30).¹⁴⁶

Výraz pre „budete nasýtení“ (*chortazó*) sa objaví u rozmnoženia chlebov (9,17) a v podobenstve o Lazárovi (16,21). Dve prostredné blahoslavenstvá v 6,21 nadväzujú na Lukášovu tému božského zvratu: prítomný stav („teraz“) sa v budúcnosti premení.¹⁴⁷

Ľudia, o ktorých sa hovorí v druhom „beda“ (Lk 6,25), t.j. namyslení a tí, čo sa neusilujú o spravodlivosť, sú samolúbci a nestarajú sa o potreby druhých. Ich tragédiou je, že nechápu veľkosť Božej lásky a nikdy sa nestanú nástrojmi jeho zázračnej starostlivosti o chudobných a núdzných. Egocentrizmus ich ochudobňuje o zažitie nesmierných Božích milostí.¹⁴⁸

Tabuľka č. 3 Mt druhé blahoslavenstvo v porovnaní s Lk tretím blahoslavenstvom

<i>Blahoslavení plačúci, lebo oni budú potešení.</i> (Mt 5,4)	<i>Blahoslavení, ktorí teraz plačete, lebo sa budete smiať. Beda vám, čo sa teraz smejete, lebo budete žialiť a plakať! (Lk 6,21b.25b)</i>
--	--

Tretie blahoslavenstvo u Lk sa zameriava na tých, ktorí teraz plačú.¹⁴⁹ Sú to predovšetkým tí, ktorí sú zasiahnutí veľkým nešťastím (porov. napr. Lk 7,13). Nejedná sa o plač nábožensky motivovaný, ale o plač bolesti a utrpenia. Avšak tento plač, ako Ježiš sľubuje sa obráti na smiech. Ježišov prísľub nezahŕňa žiadny náznak podtextu o posmechu bezbožníkom (Ž 52,8), avšak jedná sa o radostný oslobodzujúci smiech z Hospodinovej záchrany (Ž 126,2). Sám Boh „zotrie každú slzu z očí...Nebude ani žiaľ, ani nárek, ani bolesť“ (Zjv 21,4).¹⁵⁰ Lukáš opisuje naimskú vdovu plačúcu nad mŕtvym synom a plačúcu rodinu Jairovej dcéry (Lk 7,13; 8,52). Ježiš plače nad mestom Jeruzalem (Lk 19,41-44), že premeškal svoj čas Božej láskavosti. Dve jeruzalemské ženy plačú nad Ježišom na ceste k jeho ukrižovaniu (Lk 23,28). Peter horko zaplakal po svojej zrade Ježiša (Lk 22,62).¹⁵¹ Asi najlepším príkladom plaču, ktorý bol prejavom smútku za hriech, je žena umývajúca slzami Ježišové nohy a utierajúca ich svojimi

¹⁴⁶ P. MAREČEK, *Evangelium podle Lukáše*, Praha: Centrum biblický studií AVČR a UK, 2018, s. 227-228.

¹⁴⁷ L. T. JOHNSON, *Evangelium podle Lukáše*, Sacra Pagina, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 128.

¹⁴⁸ MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvydíte: Katolické štúdium Biblie*, Košice: Vienala, 2000, s. 59.

¹⁴⁹ MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvydíte: Katolické štúdium Biblie*, Košice: Vienala, 2000, s. 59.

¹⁵⁰ P. MAREČEK, *Evangelium podle Lukáše*, Praha: Centrum biblický studií AVČR a UK, 2018, s. 228.

¹⁵¹ MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvydíte: Katolické štúdium Biblie*, Košice: Vienala, 2000, s. 59.

vlasmi (Lk 7,36-50). V modlitbe „Zdravas' Kráľovná“ katolíci hovoria: „k tebe voláme hriešni synovia Evy, v tomto slz údolí stenajúci a plačúci“. Zatiaľ, čo mi „plačeme“ pre hriech, kresťanská cnosť a čisté svedomie plodia duchovné ovocie radosti, takže sa môžeme „Radovať v Pánovi“.¹⁵²

Výraz *klaió* („plakať“) môže znamenať akýkoľvek hlasitý prejav bolesti či zármutku. U prorokov (LXX) sa často spája so žiaľom nad nebezpečenstvom, ktoré vzniklo s odpadom od viery a je znamením pokánia (porov. napr. Joel 1,5.18; Iz 22,4; 30,19; 33,7; Jer 9,1; 13,17). U Lukáša je v podobnom význame (7,32.38; 8,52; 19,41; 23,28). Sloveso *gelaó* („smiať sa“) sa v NZ vyskytuje iba v tejto perikope (6,21.25). LXX je používaná v kontextoch, kde zaznieva posmešný tón, ako „smiať sa niekomu“ (porov. napr. Gn 17,7; 18,12.13.15; Est 4,17; Ž 51,6; Jer 20,8; Nár 1,7).¹⁵³ Tí, ktorí sa teraz *smejú*, môžu byť pochabími (Sir 27,13), nadradenými nad ostatnými a sebavedomými. Smiech sa tu chápe ironicky. Povrchní ľudia, ktorým chýba viera v Boha, si robia žarty z vecí súvisiacich s Bohom a náboženstvom. Varovaním pre nich je, že zistia, že ich domnienky sú absolútne nesprávne. Spomeňte si, čo hovorí titulok z novín o Titaniku: „Túto loď ani sám Boh nepotopí!“.¹⁵⁴

Blahoslavenie chudobných, hladujúcich a plačúcich, ktoré sa javí nanajvyš rozporuplné, poukazuje na tajomného Boha, ktorý zcela presahuje ľudské uvažovanie. Na druhej strane však tieto tri blahoslavenstvá vypovedajú o Božom záujme a jeho jednaní vo prospech chudobných, strádajúcich a akýmkoľvek spôsobom trpiacich ľudí. Ježiš prisľúbil tieto blahoslavenstvá tým utlačovaným, ktorí očakávajú spásu výhradne od Boha.¹⁵⁵

Tabuľka č. 4 Mt ôsme a deviate blahoslavenstvo v porovnaní s Lk štvrtým blahoslavenstvom

<p><i>Blahoslavený prenasledovaný pre spravodlivosť, lebo ich je nebeské kráľovstvo.</i></p> <p><i>Blahoslavení ste, keď Vás budú pre mňa potupovať a prenasledovať a všetko zlé na vás nepravdivo hovoriť;</i></p> <p><i>Radujte sa a jasajte, lebo máte hojnú odmenu v nebi. Tak prenasledovali aj prorokov, ktorí boli pred vami. (Mt 5,10-12)</i></p>	<p><i>Blahoslavení budete, keď vás budú nenávidieť, keď vás vylúčia spomedzi seba, potupia a ako zlo zavrhnú vaše meno pre Syna človeka.</i></p> <p><i>Radujte sa v ten deň a jasajte, lebo máte veľkú odmenu v nebi! Ved' to isté robili ich otcovia prorokom.</i></p> <p><i>Beda ak vás budú všetci chváliť.</i></p> <p><i>(Lk 6,22.26)</i></p>
---	---

¹⁵² MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvyd'ite: Katolícke štúdium Biblie*, Košice: Vienala, 2000, s. 59.

¹⁵³ L. T. JOHNSON, *Evangelium podle Lukáša*, Sacra Pagina, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 128.

¹⁵⁴ MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvyd'ite: Katolícke štúdium Biblie*, Košice: Vienala, 2000, s. 59.

¹⁵⁵ P. MAREČEK, *Evangelium podle Lukáša*, Praha: Centrum biblický studií AVČR a UK, 2018, s. 228.

Lukášovo štvrté blahoslavenstvo, ktoré je dlhšie ako ostatné, predstavuje ľudí sužovaných nenávisťou, urážkami a hanobením. Nenávisť preskúša vieru Ježišových učeníkov, ktorí však budú odmenení v Božom kráľovstve. Učeník formuje svoj život podľa Majstra a pokladá radosť, ak môže trpieť pre kráľovstvo. Nech znášame pre Boha útrapy s odvahou. Nech sa ponížime a spoľahneme úplne na Božiu prozreteľnosť, čo sa týka všetkých našich potrieb.¹⁵⁶

Toto štvrté blahoslavenstvo je z jazykového a z hľadiska obsahu samostatné, zastáva funkciu ako objasnenia, tak aj doplnenia k predchádzajúcim trom makarizmom v Lk 6,20-21. Ježišovi učeníci neboli len chudobní/strádajúci (Lk 6,20), ale aj prenasledovaní (Lk 6,22-23). Toto blahoslavenstvo je u Lukáša uvedené rovnako ako deviate u Mt (5,11-12).

V oboch formuláciách sa stretávame s výčitkami štyroch násilností: Lukáš uvádza „nenávydiť, vylúčiť, potupiť, vymazať meno“, naproti tomu Matúš vymenúva: „tupiť, prenasledovať, zle hovoriť, klamlivo hovoriť“. Iba sloveso „potupiť“ je spoločné obojmu výtkam. Lukášova formulácia je konkrétnejšia a viac popisná a lepšie odráža prvotnú skúsenosť cirkvi.¹⁵⁷

Blahoslavenstvo, ktoré hovorí o *vylúčených a nenávydených*, kde odráža situáciu prenasledovania mladej cirkvi, pochádza však z Ježišovho kázania behom pozemského života, veď Ježiš znal poznal hrozbu „exkomunikácie“ zo spoločenstva synagógy a z národného spoločenstva. Rovnako aj jeho učeníci znášajú nenávysť „pre Syna človeka“, takže Ježiš je teda vlastným dôvodom prenasledovania. V deň vylúčenia sa majú učeníci radosť, pretože ich čaká odmena v nebi. Prenasledovanie od vlastného ľudu už zažívali starší izraelskí proroci, preto musí byť prenasledovaný i prorok Ježiš, rovnako ako jeho učeníci, vydávajú prorocké svedectvo. Formuláciou „ich otcovia“ sa Ježiš dištancuje od židov.¹⁵⁸

Troje vyjadrenie prežitia zavrhnutia. Zachariáš popísal Božie navštívenie ako „*záchranu z rúk tých, kto nás nenávydí*“ (1,71, ale Ježiš v 21,17 dáva prísľub, že jeho nasledovníci budú „pre moje meno od všetkých nenávydení“. Výraz *aforizó* („oddeliť, vylúčiť“) sa v evanjeliu vyskytuje iba tu, ale dvakrát sa vracia v neutrálnom zmysle v Sk 13,2 a 19,9. Tu je v zmysle byť vylúčený. V súčasnom jazyku hovoríme „marginalizácia“. Posledný výraz „potupiť“ (*oneidizó*) označuje slovnú výtku (viď. napr. Lk 1,25; 1 Pt 4,14; Žid 13,13). Tieto tri slovesá sa teda posúvajú od postoja (nenávisť) k činu (vylúčenie), k slovu (potupa).¹⁵⁹

Výroky začínajúce slovom „beda“ ohlasujú skazu a odplatu všetkým, kto sa nechcú dať cestou nasledovania Ježiša. Prvé tri výroky začínajúce „beda“ patria vecne k sebe – paralelne

¹⁵⁶ MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvyd'ite: Katolícke štúdium Biblie*, Košice: Viena, 2000, s. 59.

¹⁵⁷ P. MAREČEK, *Evangelium podle Lukáše*, Praha: Centrum biblický studií AVČR a UK, 2018, s. 228.

¹⁵⁸ P.- G. MÜLLER, *Evangelium sv. Lukáše*, Kostelní Vydří: Karmelitánske nakladatelství, 1998, s. 71.

¹⁵⁹ L. T. JOHNSON, *Evangelium podle Lukáše*, Sacra Pagina, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 128.

k prvým trom blahoslavenstvám: chudobní-bohatí, hladujúci-nasýtení, plačúci-smejúci sa. Pri poslednom súde, ktorý začína „teraz a dnes“, výjdu naprázno všetci, ktorí boli tu šťastní. Vo štvrtom výroku nie je tým, ktorí sú teraz chválení, sľúbená žiadna odplata, je treba si ju však analogicky domyslieť, pretože potlesk pre falošných prorokov ukazuje na neoprávnenosť chvály (Jer 5,31; Mich 2,11; Sk 8,9-11); chvály sa dostáva predovšetkým tým, ktorí „siahajú k lichotkam“ (1 Te 2,5n; 2 Tim 3,1-9) a vravia to, čo ľudia chcú počuť, a už menej tým, kto hovoria pravdu.¹⁶⁰

Zo skúsenosti z minulosti sa majú Ježišovi poslucháči vziať ponaučenie. Proroci starej doby, ktorí sa tešili úcte u svojích súčasníkov, sa pozdejšie ukázali ako zvodcovia Izraela (Iz 30,10-11; porov. Jer 5,31; 6,14; 23,16-17; Mich 2,11). Pravdiví Boží poslovovia sa stretli s posmechom a odmietnutím, zatiaľ čo falošní Boží poslovovia sa tešili úcte a uznaniu. Lukáš tu má zrejme na mysli falošných učiteľov (Lk 6,39-40), ktorým boli vytýkané hlavne chamtivosť a lichotivé reči (porov. 1 Te 2,5-6; 2 Tim 3,1-9).

Takto je poskytnutá Ježišovým učeníkom norma, podľa ktorej môžu utvárať svoje vlastné jednanie.¹⁶¹

4.3 Výklad textu (Mt 5,3-12)

V tejto kapitole poskytneme výklad jednotlivých blahoslavenstiev. Avšak najprv si uvedieme ich znenie v slovenskom preklade (Sv. Písmo, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1998, s. 1325) a následne bude nasledovať ich jednotlivé vysvetlenie textov.

Znenie blahoslavenstiev (Mt 5,3-12) je nasledovné:

³*Blahoslavení chudobní vduchu, lebo ich je nebeské kráľovstvo.*

⁴*Blahoslavení plačúci, lebo oni budú potešení.*

⁵*Blahoslavení tichí, lebo oni budú dedičmi zeme.*

⁶*Blahoslavení lační a smädní po spravodlivosti, lebo oni budú nasýtení.*

⁷*Blahoslavení milosrdní, lebo oni dosiahnú milosrdenstvo.*

⁸*Blahoslavení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha.*

⁹*Blahoslavení tí, čo šíria pokoj, lebo ich budú volať Božími synmi.*

¹⁰*Blahoslavení prenasledovaní pre spravodlivosť, lebo ich je nebeské kráľovstvo.*

¹⁶⁰ P.-G. MÜLLER, *Evangelium sv. Lukáše*, Kostelní Vydří: Karmelitánske nakladateľstvá, 1998, s. 71.

¹⁶¹ P. MAREČEK, *Evangelium podle Lukáše*, Praha: Centrum biblický studií AVČR a UK, 2018, s. 232.

¹¹Blahoslavení ste, keď vás budú pre mňa potupovať a prenasledovať a všetko zlé na vás nepravdivo hovoriť; ¹²radujte sa a jasajte, lebo máte hojnú odmenu v nebi. Tak prenasledovali aj prorokov, ktorí boli pred vami.¹⁶²

Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je nebeské kráľovstvo (v. 3)

Prvý makarizmus sa týka chudobných v duchu. Skutočnosť, že ide práve o chudobných, s ktorými začína zoznam blažených je dôležitá. Ide o všeobecnú kategóriu, ktorá obsahuje ďalšie ako napr. plačúci, tichí, hladní, prenasledovaní atď. patria k chudobným. Aj v 11, 2-6, kde sa nachádza určitý druh kompendia *Ježišových skutkov*, zhotoveného ako odpoveď na otázku Jána Krstiteľa o tom, ktorý má prísť, tvoria chudobní reprezentatívnu kategóriu.¹⁶³

Na pochopenie významu tohto blahoslavenstva si vysvetlíme grécke pojmy ako *plúsios* – *bohatý* je ten, kto vlastní majetok, kto nemusí pracovať, kto žije zo svojho vlastníctva a výnosov, ktoré mu bohatstvo prináša. Opakom je *pénes* – *chudobný*. To je ten, kto síce nevlastní nič, ale žije zo mzdy, ktorú dostáva za svoju prácu. V našom prípade však máme použitý iný výraz a to prídavné meno *ptōchós* – *chudobný*, ktoré označuje osobu, ktorá si sama nedokáže zabezpečiť materiálne, ale ani duchovné dobrá, tzn. v základných potrebách je odkázaná na pomoc a milosrdenstvo druhých ľudí.¹⁶⁴

Ťažko vysvetliť, čo sa rozumie pod Matúšovým výrazom *hoi ptōchoi tō pneúmati*, „chudobní v duchu“. Etymologicky (a pôvodne) *ptōchós* pochádza z koreňa *ptōssō* (*ptēssō*), ktorý označuje človeka zohnutého, skrčeného a často predstavuje situáciu *bedára*, človeka bez majetku, ktorý, aby prežil, je donútený žobrať a je úplne závislý na druhých. V tomto zmysle a v modernom ponímaní kategória *ptōchoi* zahŕňa toho, kto je ekonomicky a sociologicky chudobný, kto nemá žiadnu váhu v občianskom, sociálnom a náboženskom kontexte.¹⁶⁵ Slovo *ptōchos* opisuje „extrémnu chudobu“, aby tak zdôraznil nevyhnutnosť skromnosti na umožnenie premeny ľudskej duše Duchom Svätým. Čím viac sa kresťan zriekne sebeckta a materializmu, tým slobodnejší a bohatší sa môže stať v Kristovi.¹⁶⁶

Ježiša vyhľadávali ľudia rôzneho druhu s prosbou o pomoc ako mýtnici, prostitútky alebo len jednoducho hriešnici. Toto slovo sa nevzťahovalo len na tých, ktorí nedodržiavajú predpisy Mojžišovho zákona, ale aj na tých, ktorí vykonávali zamestnanie, ktorým ostatní

¹⁶² *Sväté písmo*, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1998, s. 1325.

¹⁶³ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 54.

¹⁶⁴ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 30.

¹⁶⁵ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 54-55.

¹⁶⁶ MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvidíte: Katolícke štúdium Biblie*, Košice: Viena, 2000, s. 56.

pohrdali: vyberači daní, úžerníci, pastieri; alebo patrili k istej etnickej a sociálnej skupine: Samaritáni, ženy, deti; alebo ich v živote postihlo nešťastie: chorí, malomocní, bedári...Podľa ľudských kritérií stáli na okraji záujmu. Ježiš im ukazuje, že ich postavenie nie je prekážkou ani pre Boha, aby ich miloval, ani pre nich samých, aby sa obrátili k Bohu a viedli dôstojný život.¹⁶⁷

Označenie „*chudobní v duchu*“ ale v Starom zákone nie je doložené. Že sa však jedná o pojem palestínskeho pôvodu, dokazuje podobné spojenie v hebrejčine, doložené v kumránskych spisoch v 1Q M XIV 7 a 1Q H VI (=skorej XIV) 3.¹⁶⁸

Pojem mal v každom prípade sémantický vývoj a zvlášť v období po exile-bol chápaný v širšom zmysle a nadobudol význam chudoby v duchovnom zmysle.

Chudobní sú ľudia mierni a ponížení ‘*ānāwīm*, ktorí odovzdávajú Bohu svoje záležitosti a ťažkosti. Napokon dva hebrejské korene – ‘*ānī* (chudobný) a ‘*ānāw* (ponížený) - nie sú vzdialené a odtiaľto nebolo ťažké prejsť k tomu, že chudobný bol identifikovaný ako osoba, ktorá očakáva všetko od Boha a odovzdáva sa do jeho rúk (porov. Iz 10,2; 26,6; 41,17). Najmä v Žalmoch *ptōchós* označuje toho, kto má osobitnú potrebu Boha a stáva sa určitým druhom personifikácie oranta, ktorý sa zveruje Bohu. V tomto zmysle „*chudobný*“ je ten, kto si nenárokujúce sebestačnosť a zverí sa do Božích rúk. Skutočnosť, že sa v Septuaginte výraz *ptōchós* vyjadruje rôzne hebrejské termíny - ‘*ānī*, *dal* ‘*ebyôn* atď., umožňuje pochopiť, že význam je širší než moderný, čisto socioekonomický dôraz.¹⁶⁹

Matúšov text na rozdiel od lukášovho textu (*makáριοι hoi ptōchoi*), charakterizuje chudobných so vzťahovým datívom *tō pneúmati* (slov. preklad: “v duchu”). O akého „ducha“ ide? Židovské myslenie má tendenciu zjednocovať to, čo my vo všeobecnosti rozlišujeme. *Boží ruah* a ľudský *ruah* sú vo vzťahu od začiatku (porov. Gn 6,3 a Ž 104,29-30), a teda *tō pneúmati* znamená Božiu silu, ktorá transformuje ľudský život. Ak vychádzame z tohto tvrdenia môžeme povedať, že slovné spojenie „*chudobní v duchu*“ označuje tých, ktorí chápu a prijímajú svoju skutočnú situáciu slabosti, útlaku a čohokoľvek v perspektíve Božieho kráľovstva, ktoré je blízko.¹⁷⁰ „*Chudobní v duchu*“ nie sú definovaní ani jednoduchým stavom (výlučne materiálna situácia), ani čisto vnútorným aspektom (odpútanosť srdca), ale situáciou prežívanou v osobitnej

¹⁶⁷ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 30-31.

¹⁶⁸ L. TICHÝ, Ladislav, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia Theologica* 3/2 (2001), s. 7.

¹⁶⁹ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 55.

¹⁷⁰ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 55-56.

optike, a to v nádeji, ktorá sa aktívne odvažuje a riskuje napriek úzkosti, frustrácii, strate zmyslu atď.¹⁷¹

Vystihnúť význam „*chudobní v duchu*“ jedným výrazom (napr. „pokorní“), alebo i jednou vetou je obtiažné alebo nemožné. Ale Matúšová formulácia určuje ukazuje smer. Jeho „*chudobní v duchu*“ môžu byť i chudobný navonok, ale každopádne ide o ich vnútorný postoj, v ktorom si dokážu zachovať patričný odstup od vecí tohto sveta, hlavne od majetku, a súčasne taktiež aj postoj, ktorý všetko očakáva od Boha.¹⁷²

Nemecký kardinál Walter Kasper uvádza, že chudobnými sú všetci, čo majú zlomené srdce, majú strach a pochybnosti, všetci, ktorí stoja pred Bohom ako žobráci.¹⁷³ Podľa dvoch ranocirkevných otcov, sv. Hilára a Hieronyma sú chudobní v duchu poníženými, ktorí sa úplne odovzdali Bohu.¹⁷⁴

Svätý Pavol vysvetľuje, že duchovnú slobodu možno nájsť v službe iným. „*On...nepridržal sa svojej rovnosti s Bohom, ale zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu, stal sa podobný ľuďom*“ (Flp 2,6-7). Sv. Pavol nám tiež pripomína, že náš Pán Ježiš Kristus, ... *hoci bol bohatý, stal sa pre vás chudobným, aby ste sa vy jeho chudobou obohatili*“ (2 Kor 8,9).¹⁷⁵

Blahoslavenstvo udeľuje ako dar *nebeské kráľovstvo*. Výraz kráľovstvo, po grécky *basiléia*, v pôvodnom význame označuje územie, na ktorom vládne kráľ a vyjadruje tak moc, ktorú kráľ vykonáva nad svojím územím. Samozrejme, nemá sa na mysli len nejaká pôda, ale ľudia, ktorí na danom území žijú, ktorým ma kráľ zabezpečiť bezpečnosť a vhodné podmienky na život. Spojením nebeské kráľovstvo sa chce zdôrazniť, že nejde o kráľovstvo podľa pozemských kritérií, ale že jeho pôvodcom je Boh. Ide teda o obľúbený výraz v Matúšovom evanjeliu, lebo v ostatných evanjeliách sa používa označenie Božie kráľovstvo. Matúš ma však židovské korene, vyhýba sa spomenutiu Božieho mena, preto používa označenie nebesia.¹⁷⁶

¹⁷¹ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 56-57.

¹⁷² L. TICHÝ, Ladislav, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 8.

¹⁷³ W. KASPER, *Milosrdenstvo. Základný pojem evanjelia – kľúč ku kresťanskému životu*, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2015, s. 89.

¹⁷⁴ MAJERNÍK, et. al., *Pod'ťe a uvyd'ťe: Katolícke štúdium Biblie*, Košice: Viena, 2000, s. 56.

¹⁷⁵ MAJERNÍK, et. al., *Pod'ťe a uvyd'ťe: Katolícke štúdium Biblie*, Košice: Viena, 2000, s. 56.

¹⁷⁶ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 33.

A na inom mieste evanjelia Ježiš hovorí: „*Nechajte deti a nebráňte im prichádzať ku mne, lebo takým patrí nebeské kráľovstvo.*“ (Mt 19,14). Už teraz im patrí, aj keď v plnosti ho budú užívať v budúcnosti.¹⁷⁷

„Chudobným v duchu“ patrí „*nebeské kráľovstvo*“, t.j. kráľovstvo Božie. Jedná sa o veličinu, ktorá bola podľa synoptických evanjelií hlavným predmetom Ježišovho kázania. Čitateľ Matúšovho evanjelia sa to dozvedá z 4,17: „*obrádte sa, lebo sa priblížilo nebeské kráľovstvo*“. Táto veličina nie je v evanjeliu definovaná, ale snaží sa jej priblížiť väčšina podobenstiev v Matúšovom evanjeliu. Ale i Reč na hore o nej jasne hovorí: vôjst' do nebeského kráľovstva je najvyššia hodnota, o ktorú sa treba usilovať (porov. Mt 5,20). Prézens „*je*“ tu a vo v. 10 (narozdiel od fútura v prísľuboch vo vv. 4-9) je taktiež treba chápať predovšetkým vo vzťahu k budúcnosti. Prézens môže byť zvolený aj vzhľadom k tomu, že nebeské kráľovstvo je v istom zmysle už prítomné a je scela nablízku (porov. 4,17).¹⁷⁸

Blahoslavení sú tí, ktorí si uvedomujú svoju slabosť, nestálosť a závislosť na Bohu. Títo chudobní nemajú totiž nič iné a nič také vzácne ako svoj vzťah s Bohom. Práve preto im je ako odmena (motív) prisľúbené nebeské kráľovstvo. Nebo ako odmenu teda dostanú tí, ktorí žili ako chudobní v duchu pre hmotný svet a bohatí v duchu pre svet nebeský. Podobne hovorí Ježiš na inom mieste: „*Kto sa teda poníži ako toto dieťa, ten je najväčší v nebeskom kráľovstve*“ (Mt 18,4).¹⁷⁹

Dejiny ľudstva sú poznačené snahou si vybudovať tu na zemi nebeské kráľovstvo vlastnými silami, bez Pána Boha. Nebeské kráľovstvo je tou najväčšou hodnotou, o ktorú má človek usilovať. Aj Ježiš v podobenstve pripodobní Božie kráľovstvo ku kupcovi, ktorý, keď nájde vzácnu perlu, predá všetko, čo má, aby ju získal.¹⁸⁰

Keďže Božie kráľovstvo je už prítomné na zemi v osobe a kázaní Ježiša, netreba si ho dať ujsť, ale zachytiť ho a zbaviť sa toho čo je prekážkou, teda aj ruky a oka, ak by to bolo nevyhnutné (porov. Mt 18,8n). Chudobu môžeme nazvať aj *eschatologickou* (podobenstvá o skrytom poklade a drahocennej perle Mt 13,44n) alebo aj *prorockou* (zrieknutie pozemských dohier) ,nakoľko ohlasuje nové nebo a novú zem¹⁸¹.

¹⁷⁷ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 33.

¹⁷⁸ L. TICHÝ, Ladislav, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 8.

¹⁷⁹ E. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 21.

¹⁸⁰ R. CANTALAMESSA, *Chudoba*, Bratislava: Serafin, 1999, s. 48.

¹⁸¹ R. CANTALAMESSA, *Chudoba*, Bratislava: Serafin, 1999, s. 48.

Teraz som už našiel drahocennú perlu hovorí Augustín vo *Vyznaniach*, „a musel som predať všetky veci, ktoré som vlastnil, aby som sa jej zmocnil“. Eschatologický dôvod pôsobí už teraz vo forme nádeje na večné dobrá.¹⁸²

Plnosť šťastia a radosti patrí tým, ktorí vyznávajú, že potrebujú Boha a vytvárajú mu priestor vo svojom živote, lebo v takých už Boh pôsobí a svoje dielo privedie do naplnenia.¹⁸³

Blahoslavení plačúci, lebo oni budú potešení (v.4)

Tento makarizmus hovorí hlavne o smútiacich či plačúcich. To nie sú v prvom rade tí, ktorí sú zarmútený nad vlastnými hriechmi, ako bolo chápané v tradícii. Ale príčinou zármutku je zlo celkovo, to, čo sa stavia proti Božej vôľe a ohrozuje svet.¹⁸⁴

Sloveso *penthéō*, v prítomnom prídavku, označuje stály smútok, zarmútok, ktorý sa prejavuje navonok. Grécke slovo *penthoúntes* zodpovedá hebrejskému *’ābēlīm*, „tí, ktorí sú zarmútení, ktorí žialia“. Skratka ide o zarmútené osoby, ktoré nemajú dôvody na radosť. V Iz 61,2 (Septuaginta) sloveso *penthéō* charakterizuje „zarmútených Siona“ a znamená tiež intenzívnu bolesť pre stratenú zem a neuskutočnenú spásu.¹⁸⁵

Toto sloveso *penthéō* – *smútiť*, *žialiť* sa objavuje u Matúša už iba jeden raz v kontexte pôstu pozvaných na svadbu, keď im bude odňatý ženich (Mt 9,15).¹⁸⁶

Matúš teda vydí v zarmútených nielen tých, ktorí boli zasiahnutí bolestnou a nepríjemnou udalosťou, ale aj tých, ktorí žijú v zármutku kôľy spásy, ktorá sa oneskoruje.¹⁸⁷

Avšak zároveň je tu prisľúbená eschatologická útecha v štýle Iz 61,2-3, kde sa hovorí o Božej úteche pre zarmútených Siona. Nejde len o očakávanie nového neba a novej zeme, keď im Boh „zotrie z očí každú slzu a už nebude smrti ani žiaľu; ani náreku, ani bolesti viac nebude, lebo prvé sa pominulo“ (Zjv 21,4). Ide už o prítomnú útechu, ktorá pochádza z istoty, že zlo, bolesť, smrť atď. nie sú posledným slovom o človeku. Sú to posledné skutočnosti. Posledné slovo patrí Bohu.¹⁸⁸

V teologickom zmysle sú smútiaci tí, ktorí uznávajú svoje osobné hriechy a pokorne prosia o Božiu milosť. Toto smútenie zahŕňa taktiež aj stretnutie s inými, smútenie nad hriechom

¹⁸² R. CANTALAMESSA, *Chudoba*, Bratislava: Serafín, 1999, s. 48.

¹⁸³ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 34.

¹⁸⁴ L. TICHÝ, „Blahoslavenstvá Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 8

¹⁸⁵ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 67.

¹⁸⁶ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 36.

¹⁸⁷ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 57.

¹⁸⁸ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 58.

a prejavenie empatie voči utrpeniu druhých. Duch Svätý usvedčuje z hriechu, potešuje a požehnáva tých, ktorí sa kajajú a aj tých, ktorí sa zaujímajú o utrpenie druhých.¹⁸⁹ Človek, ktorý si je vedomý, že sa previnil voči Bohu a voči blížnemu, že spáchal hriech, cítil bolesť, zármutok až plač, lebo ľutuje svoje previnenie. Príkladom je apoštol Peter, ktorý sa po zapretí Ježiša rozplakal. Bol to plač, ktorý ho uzdravil a robí z neho nového človeka.¹⁹⁰ Plač nad hriechom, hoci len vo vnútri srdca, je vzácnou vlastnosťou v dnešnej dobe. Neradi hovoríme o hriechu. Ľudia neľutujú to, že sa dopustili morálneho poklesku, ale že sa im niečo nepodarilo, hoci to bolo aj zlé. Toto blahoslavenstvo teda prehlasuje za šťastných tých, ktorí uznávajú svoje hriechy.¹⁹¹ Svätý pápež Lev Veľký (390-461 po Kr.) to vyjadril slovami: „*Nábožný smútok žiali byť nad cudzím hriechom, alebo nad vlastným*“.¹⁹² V tomto blahoslavenstve možno vydieť prepojenie s podobenstvom o stratenej ovci, ktorú pastier nájde a privedie naspäť do bezpečia a na záver Ježiš vyhlási: *Tak bude v nebi väčšia radosť nad jedným hriešnikom, ktorý robí pokánie, ako nad deväťdesiatimi spravodlivými, ktorí pokánie nepotrebujú* (Lk 15,7).¹⁹³

Odmena blahoslavenstva je vyjadrená slovesom *parakléo – potešiť*. Zvláštnosťou je, že je uvedené v pasívnom trpnom tvare budúceho času – *budú potešení*, tzn. nie je povedané, kto ich poteší, ale pre Sväté písmo je typické, že keď hovorí o Bohu, tak sa používa pasívny tvar, lebo Božie meno je sväté a nemá sa bez potreby vyslovovať. Takže pri výraze „*budú potešení*“ je zrejmé, že sa ma na mysli Boh. On bude odmenou pre tých, ktorí sú teraz zarmútení.¹⁹⁴

Použitie slovné spojenie „*budú potešení*“ označuje teda zásah samotného Boha do života nešťastného a uplakaného národa. Teda plačúci nie sú len tí, ktorí žijú v životných ťažkostiach, ktorí trpia a sú utláčaní. Sú to aj tí, ktorí očakávajú Božie konanie.¹⁹⁵

Budúci čas v závere blahoslavenstva však znamená aj to, že definitívne odstránenie každej formy zla ešte len príde, je Božím darom a my máme prosieť, aby Boh dal tento dar ľuďom, ktorí po ňom túžia.¹⁹⁶ Tento pasívny tvar, ktorý predstavuje Božiu aktivitu spomenieme aj pri niektorých ďalších blahoslavenstvách.

¹⁸⁹ MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvidíte: Katolícke štúdium Biblie*, Košice: Viena, 2000, s. 56.

¹⁹⁰ J. RATZINGER, *Ježiš Nazaretský. I diel*, Trnava: Dobrá kniha, 2007, s. 103.

¹⁹¹ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 37.

¹⁹² P. JANÁČ, *Šťastie na dosah*, Námestovo: RKFÚ Krušetnica, 2015, s. 18.

¹⁹³ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 37.

¹⁹⁴ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 37.

¹⁹⁵ L. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 26.

¹⁹⁶ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 38.

Význam slovesa „*potešiť*“ avšak nemožno zredukovať iba na „morálnu podporu“, ale ho treba chápať ako konkrétny krok na odstránenie príčin utrpenia.¹⁹⁷ Ide teda aj o našu pripravenosť zaujímať sa o iných a znášať s nimi ich bremená.¹⁹⁸

Čo teda znamená *duchovne* smútiť? Martin Luther prekladá toto blahoslavenstvo: „*Blahoslavení, ktorí teda nesú utrpenie*“.¹⁹⁹

Blahoslavení tichí, lebo oni budú dedičmi zeme (v. 5)

Tretie blahoslavenstvo, ktoré chýba v lukášovskej paralele, vyjadruje typický aspekt Matúšovej teológie.²⁰⁰ Toto blahoslavenstvo môžeme taktiež preložiť: „*Blaze tichým, lebo oni dostanú Zem za dedičstvo*“. V hebrejčine to isté slovo „*aretz*“ znamená súčasne zem i svet.²⁰¹ Byť tichý je vyjadrením dôvery v Boha, ktorý so svojím ľudom uzatváral zmluvy, kde prijímal človeka ako svojho partnera a dal mu slobodu prijať ho, ale aj odmietnúť. V SZ nachádzame aj vyjadrenie o Mojžišovi: „*Mojžiš bol veľmi tichý muž, (tichší) ako všetci ostatní ľudia na svete.*“ (Nm 12,3). Tento postoj nachádzame v NZ v samotnom Kristovi, ktorého Matúš kladie za vzor tichosti: „*Vezmite na seba moje jarmo a učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom; a nájdete odpočinok pre svoju dušu*“. (Mt 11,29). Ježišová tichosť ide ruka v ruke s pokorou a miernosťou.²⁰²

Láskavosť mala u Grékov čestné miesto ako sociálna cnosť týkajúca sa ľudských vzťahov. V Septuaginte *praiís* je preferovaný pojem na preloženie hebrejského slova ‘*ānāw*. Skoro všetci bádatelia podčiarkujú úzky vzťah, ktorý zjednocuje blahoslavenstvo tichých s blahoslavenstvom chudobných v duchu²⁰³, buď preto, že koncepty chudoby a miernosti sú zameniteľné, alebo preto, že „zem“ prisľúbená tichým zodpovedá kráľovstvu prisľúbenému chudobným. Táto zameniteľnosť konceptov má svoje korene v judaizme, kde miernosť a pokora nie sú nič iné ako dva aspekty toho istého vnútorného postoja. Je to postoj osoby, ktorá sa zrieka nafúkanosti a domýšľavosti. Ž 73 obsahuje efektívny opis ľudí, ktorí nie sú mierni, keď hovoria: „*nesuzujú sa ako iní smrteľníci, ani netrpiť ako iní ľudia. Preto ich pýcha ovíja sťa náhrdelník a násilnosť ich zahaľuje ako rúcho*“ (73,5-6). Ide o aroganciu toho, kto sa necíti ako ostatní, lebo

¹⁹⁷ P. FARKAŠ, *Ježišová reč na vrchu*, Bratislava: RKCMBF UK, 2001, s. 35.

¹⁹⁸ B. HÄRRING, *Sol' a svetlo: Blahoslavenstvá*, Bratislava: Redemptoristi – Slovo medzi nami, 2015, s. 26.

¹⁹⁹ M. MARSCH, *Blahoslavenství Ježíšova*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 15.

²⁰⁰ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 58.

²⁰¹ M. MARSCH, *Blahoslavenství Ježíšova*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 19

²⁰² F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 60-61.

²⁰³ D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, Sacra Pagina 1, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 101.

je lepší. Arogancia ide ruka v ruke s násilím. Bezočivci a posmievači - pokračuje žalm - „*ústa dvíhajú proti nebu a jazyk sa im vláči po zemi*“ (Ž 73,9). Nerešpektujú ani Boha (nebo), ani ľudí (zem). S povýšenosťou sa vyťahujú nad všetko a všetkých (zem a nebo sú dva póly na vyjadrenie univerza); pyšní pred Bohom a pred ľuďmi.²⁰⁴

Motív prečo byť tichým, nachádzame aj v SZ aj v Knihe žalmov: „*Tichí však zdedia zem a budú žiť v šťastí a pokoji*“ (Ž 37,11). Teda nie hluční a násilní sú dedičmi zeme, ale tichí. V určitom zmysle možno povedať, že Matúšové slová nájdete odpočinok pre svoju dušu (Mt 11,29) sú pre tichých zároveň aj prisľúbeným dedičstvom.²⁰⁵

Tichý, naopak, je ten, ktorý stojí na svojom mieste: „*mlčky pred Pánom a dúfa v neho*“ (Ž 37,7). Mesiášová krotkosť je pozoruhodne vyjadrená v hymne radosti v Mt 11,25-30, v ktorom Ježiš pozýva svojich, aby vzali na seba jeho jarmo a učili sa od neho, lebo je „tichý a pokorný (*πραῖς καὶ ταπεινός*) srdcom“ (11,29). Ježiš je v správnom vzťahu s Bohom (hľadá jeho spravodlivosť a podriaďuje sa jeho vôli; porov.: 3,15; 4,1-11; 6,10.33) a k ľuďom vďaka súcitu a milosrdenstvu (8,16-17; 9,13,35-36). V tomto kontexte sa *πραῖς καὶ ταπεινός* té kardía javí ako *hendiadys* na vyjadrenie pokorného podriadenia sa Bohu a milosrdného postoja voči ľuďom. Jednoducho úplná dôvera v Boha a láskavosť voči ľuďom sa stanú znamením zľutovania, znamením absolútne neznámym v profánnej gréčtine.²⁰⁶

V Novom zákone sa *πραῖς* vyskytuje len štyri razy: trikrát u Matúša (5,5; 11,29; 21,5) a raz v 1 Pt 3,4. V gréckom svete mal *πραῖς* význam „mierny, láskavý, sladký, dobrotivý“ v kontraste s významom „hrubý, tvrdý, prchký, násilný“.²⁰⁷ Toto grécke prídavne meno *πραῖς* – *tichý, mierny* označuje taktiež ľudské správanie, v ktorom sa človek zrieka násilia a hnevu pri riešení problémov. V jeho vnútri vládne pokoj a on sa oň usiluje aj vo vonkajších vzťahoch.

V prvom Petrovom liste je výstižne vyjadrené slovami:

„*Vaša ozdoba nech nie je vonkajšia: zapletené vlasy, navešané zlato, preobliekanie šiat, ale človek skrytý v srdci a čo je neporušiteľné: tichý a pokojný duch; to je vzácne pred Bohom.* (1Pt 3,3-4).²⁰⁸ Nádherný vzor Kristovej tichosti nachádzame v okamihu, keď slávnostne vstupuje do Jeruzalema na osliatku, čo liturgicky slávime osobitne na Kvetnú nedeľu. Vtedy Matúš

²⁰⁴ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 58-59.

²⁰⁵ E. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 23.

²⁰⁶ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 59.

²⁰⁷ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 58.

²⁰⁸ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 40.

pripomenie čitateľom citát proroka Zachariáša: „Povedzte dcére sionskej: Hľa tvoj Kráľ prichádza k tebe, tichý, sediaci na oslici, na osliatku, mláďati ťažného zvieraťa“. (Mt 21,5).²⁰⁹

Apoštol pavol, ktorý v liste Galat'anom hovorí o tichosti ako o ovocí Ducha Svätého: „Ale ovocie Ducha je láska, radosť, pokoj, zhovievavosť, láskavosť, dobrota, vernosť, miernosť, zdržanlivosť“. (Gal 5,22-23).²¹⁰

Zaslúbená zem bola v Starom zákone hmatateľným konkrétnym dôkazom toho, že Boh je verný svojej zmluve, ktorou sa zaviazal už Abrahámovi a neskôr Mojžišovi, že im dá do vlastníctva krajinu. Kristus nám dá podiel v dome Otca, ktorý nám šiel pripraviť: „Keď odídem a pripravím vám miesto, zasa prídem a vezmem vás k sebe, aby ste aj vy boli tam, kde som ja“. (Jn 14,3). Kým v prípade Mojžiša išlo o materiálnu, konkrétnu krajinu, v prípade blahoslavenstva je zem obrazom Božieho kráľovstva. A cieľ nášho putovania, večný život.²¹¹

V Ž 37 sa „dedičstvo zeme“ vyskytuje päťkrát (v. 9.11.22.29.34) a spája sa s prisľúbením zeme, ktoré dostal Abrahám a jeho potomstvo (Gn 13,15; 15,18; Sdc 2,6).²¹² Teda Zem, ktorú majú blahoslavení zdediť, tzn. obdržať mala v Starom zákone (i v Ž 37,11) význam zaslúbenej Zemi Izraela.

U Matúša 5,5 ide ale o význam jednoznačne eschatologický, teda veľmi blízky prisľubu prvého makarizmu.²¹³

Postupom času bol koncept spiritualizovaný a „dedičstvo“ sa stalo pojmom vyjadrujúcim budúce dobro par excellence, ako to dosvedčuje prorocké ohlasovanie. Analogické tvrdenie sa nachádza v mimobiblickej literatúre, ako o tom svedčí *Druhá kniha Henochová*: „Teraz, teda, synovia moji, prežitie v trpezlivosti a miernosti počet svojích dní, aby ste zdedili budúcnosť bez konca“ (2 Hen 50,2). Aj u Matúša sa dedičstvo zeme stáva eschatologickým symbolom „úzko spätým s myšlienkou pokoja (Ž 37,11) a bezpečnosti, spojeným so slávnou udalosťou Božieho kráľovstva.“²¹⁴

²⁰⁹ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 41.

²¹⁰ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 42. M. GRILLI, Massimo, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 42.

²¹¹ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 43.

²¹² M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 59.

²¹³ L. TICHÝ, „Blahoslavenstvá Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 9.

²¹⁴ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 59-60.

Blahoslavení lační a smädní po spravodlivosti, lebo oni budú nasýtení (v.6)

Hlad a smäd (pre slovné spojenie „lační a smädní“ porov. napr. Ž 107,5), ktoré vyzdvihuje štvrté blahoslavenstvo, je potrebné chápať v prenesenom zmysle, nakoľko jednoznačne to vyplýva z predmetu hladu a smädu, čím je spravodlivosť.²¹⁵

V gréckom svete slovo spravodlivosť pochádza od slova *dike*, čo znamená *tá, ktorá riadi, ktorá organizuje*.²¹⁶ Židovské náboženstvo neprijíma mnohobožstvo. Niet iného boha, iba jediný Boh Izraela ako poriadku a harmónie. Od človeka sa očakáva, že bude žiť spravodlivo, tzn. že bude do sveta prinášať tento Boží poriadok. Sväté písmo o niektorých postavách hovorí, že boli spravodlivými.²¹⁷

V SZ je táto vlastnosť uvedená pri Abrahámovi alebo Noemovi. Byť spravodlivým vo Svätom písme znamená žiť podľa Božej vôle, byť čnostným.²¹⁸

Výraz spravodlivosť je v NZ 92krát, zo synoptikov je u Mt 9krát, u Mk nie je, u Lk je iba raz (1,75).²¹⁹ Matúš hovorí o Jozefovi, manželovi Márie, že bol človekom spravodlivým. Evanjelista Lukáš hovorí o Zachariášovi a Alžbete, rodičoch Jána Krstiteľa, že boli pred Bohom spravodliví.²²⁰ Osobitosť židovského konceptu spravodlivosti spočíva vo vzťahovosti, teda v správnom spôsobe konania Boha a ľudí. Boh chce spravodlivosť, a aby bola uskutočnená, človek je volaný k naplneniu Božej vôle praktizovaním milosrdenstva voči bratom (5,7), vo vzájomnom vzťahu bratstva (5,22-24; 18,15.21-35).²²¹

U Matúša je taktiež spravodlivosť chápaná nielen ako nastolenie poriadku a práva, ale aj ako prítomnosť kráľovstva Boha. V prvých slovách, ktoré podľa evanjelistu Matúša Ježiš hovorí, sa tiež objavuje slovo spravodlivosť: „*Len to nechaj, lebo sa patrí, aby sme naplnili všetko, čo je spravodlivé*“ (Mt 3,15).²²²

Vo štvrtom blahoslavenstve Matúš uvádza koncept *dikaiosynē*, „spravodlivosť“, vo všeobecnosti jeden z najdôležitejších v prvom evanjeliu a osobitne v Reči na vrchu. V Ježišových ústach, v rozhovore s Jánom Krstiteľom (4,15), pojem *dikaiosynē* vyjadroval

²¹⁵ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 9.

²¹⁶ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 45.

²¹⁷ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 46.

²¹⁸ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 46.

²¹⁹ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 9.

²²⁰ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 46.

²²¹ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 60.

²²² Ľ. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 24.

realizáciu Božieho spásanosného plánu, Božieho programu. „Spravodlivosť“, o ktorej sa hovorí, nie je jednoducho sociálnou spravodlivosťou a ani nie je Božou spravodlivosťou, ktorá robí človeka spravodlivým - na čo sa odvoláva Pavol v Liste Rimanom (Rim 1,17-18). Je niečím omnoho komplexnejším, čo sa týka správneho spôsobu chápania, konania a chcenia pred Bohom (Mt 3,15; 6,1.33). Spravodlivosť „nie je len sociálnou zložkou, ale božím atribútom, neoddeliteľným od milosrdenstva“ (9,13; 12,7).²²³

Podľa Matúša Ježiš nesľubuje, že nasýti i fyzický hlad, ani každý hlad a smäd. A kto je smädný po pomste alebo po peniazoch alebo po moci, ten sa bude naďalej sužovať smädom. Jedine čo bude určite nasýtené, je smäd a hlad po spravodlivosti.²²⁴ Jedine Boh je pôvodcom spravodlivosti a on ju daruje človeku ako Boží dar. Apoštol Pavol píše vo svojich listoch o ospravodlivení človeka ako o Božom dare, ktorý človek získava vierou.²²⁵

Agnès Bastit, ktorá analyzovala literárnu štruktúru Klementového výkladu Blahoslavenstiev, dokladá, že jednotlivé makarizmy predstavujú pre Klementa jednotlivé stupne duchovného pokroku, v ktorých hrá nenápadnú, ale pritom ústrednú rolu práve štvrté blahoslavenstvo, ktoré tvorí nevyditeľnú os celej Klementovej exegézy.²²⁶

A môžeme pozorovať, že štvrté blahoslavenstvo sa podľa Klementa vzťahuje na človeka, ktorý si je vedomí svojej duchovnej nedostatočnosti, chudoby a potrebnosti a ktorý túži po Božej spravodlivosti, ktorú nejakým spôsobom zakúsil – po poznaní Boha, po pohľadu tvári v tvár, priateľstve a zblíženíu, resp. vzťahu s ním, ktorého naplnenie sa mu bolestne nedostáva. Inak povedané, jedná sa o túžbu po zaslúbeniach šiesteho a siedmenho blahoslavenstva, čiže po onej vyššej odmene, pre ktorú Klement používa výraz apokatastáza.²²⁷

Kto je hladný a smädný po spravodlivosti, sú slabí a bezbranní, ktorým je ukrivdené a ktorí trpia bezprávím v tomto veku. Ježiš ich však nemobilizuje, aby túto spravodlivosť uskutočnili, ale im sľubuje, že „budú nasýtení“ (*passivum divinum* ako v.4), t.j. že Boh zasiahne v ich prospech a dopomôže im k právu (Iz 46,13; 51,5). S obrazom eschatologického nasýtenia sa stretávame podobne aj u Iz 25,6; Jr 31,25. V pozadí Ježišových slov je stále proroctvo Iz 61,1-3 (porov. tiež Ž 146,7-10).²²⁸

²²³ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 60.

²²⁴ J. MRÁZEK, *Evangelium podle Matouše*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu 1, Praha: Centrum biblických studií – Česká biblická společnost, 2011, s. 58.

²²⁵ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 46.

²²⁶ V. ČERNUŠKOVÁ, „Blahoslavená touha. Čtvrté Ježišovo Blahoslavenství (Mt 5,6) v díle Klementa z Alexandrie“, *Studia theologica* 14/4 (2012), s. 19-35, s. 22.

²²⁷ V. ČERNUŠKOVÁ, „Blahoslavená touha. Čtvrté Ježišovo Blahoslavenství (Mt 5,6) v díle Klementa z Alexandrie“, *Studia theologica* 14/4 (2012), s. 19-35, s. 29.

²²⁸ M. HÁJEK, *Evangelium podle Matouše. Část I, Výklad kapitol 1-9*, Praha: Kalich, 1995, s. 77.

Taktiež Matúšov pojem spravodlivosti nemožno zamieňať s obsahovým významom výrazu, ktorý hral u Pavla rozhodujúcu úlohu, ale všeobecne povedané, hladný a smadní po spravodlivosti, ktorých blahoslaví Matúš 5,6, sú tí, ktorí usilovne hľadajú Božiu vôľu a snažia sa ju plniť. Ich eschatologická odmena je vyjadrená opäť obratom v prenesenom zmysle: „*budú (od Boha) nasýtení*“.²²⁹

Blahoslavení milosrdní, lebo oni dosiahnú milosrdenstvo (v.7)

Téma milosrdenstva je úzko spojená s témou spravodlivosti a je zakorenená v biblickej tradícii. Milosrdenstvo, tak ako spravodlivosť, sa týka predovšetkým samého Boha a následne človeka, ktorý by ho mal praktizovať vo vzájomných vzťahoch.²³⁰

Gréckym výrazom *éleos – milosrdenstvo* sa z hebrejskej Biblie Starého zákona prekladajú najčastejšie dve slová. Prvým je *chesed – je to ničím nezaslúžená priazeň, náklonnosť*. Chesed by sa dolo prirovnať k dnešnej amnestii. Keď panovník alebo v súčasnosti prezident dáva amnestiu, to neznamená, že vinník si zaslúži odpustenie. On je vinný, skutok sa stal, ale dochádza k omilosteniu, dostáva chesed.²³¹ Človek si chesed nemôže nárokovať, nemôže Boha prinútiť a povedať: „Ja mám na to právo, ty mi musíš prejaviť odpustenie“. Chesed sa niekedy prekladá ako vernosť. Vernosť zmluve, ktorú Boh uzavrel s človekom, ktorú človek veľakrát porušil, sľúbil nápravu a znova porušil, ale Boh ostáva verný. On svoje prisľúbenia – svoju náklonnosť k človeku neruší.²³²

Druhý výraz, ktorým sa vyjadruje milosrdenstvo, je hebrejské slovo *rachamim*, ktoré pochádza od slova *rechem – materinské lono*. To preto, lebo sa chce poukázať, že milosrdenstvo sa rodí vo vnútri človeka. Otec a matka prejavujú lásku a odpustenie svojmu dieťaťu, lebo mu dali život. Je to láska Boha Stvoriteľa k človeku ako svojmu stvorenstvu. Ako matka odpúšťa svojmu dieťaťu, keby sa aj stokrát previniло, aj Boh odpúšťa človeku, lebo je jeho dieťaťom, je jeho stvorením. Každá sviatosť zmierenia je slávnosťou Božieho milosrdenstva voči kajúcnikovi.²³³

²²⁹ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 9.

²³⁰ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 61.

²³¹ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 49.

²³² F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 49.

²³³ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 49-50.

Avšak samotný Pán Ježiš je najlepším viditeľným obrazom uskutočňovania milosrdenstva. „*Ježiš nielen hovorí o blaženosti milosrdenstva, on ho zosobňuje*“.²³⁴

V Prvej zmluve a židovskej tradícii je pojem „*milosrdný*“ skoro vždy Božím atribútom. V gréckej Biblii *eleēmōn* sa vzťahuje 25 rás na Boha a len 5 rás na človeka. Biblický Boh je Boh „*milostivý a láskavý, zhovievavý, veľmi milosrdný a verný*“. V judaizme a sapienciálnych textoch výraz „*milosrdný*“ opisuje aj človeka (Prís 11,7; 19,11; 20,6) a náklonnosť k milosrdenstvu je stále chválená tiež ako ľudská cnosť. Dôležité je podčiarknúť, že milosrdenstvo (*hesed/éleos*) nie je v prvom rade „*afektívne*“ hnutie ľudskej bytosti, ale „*efektívne*“ odpovedá na vzťah vernosti a je spojené s historicko-spásonosným konaním samého Boha.²³⁵

V Novom zákone prídavné meno *eleēmōn* znamená „*súcitný, milosrdný*“ a vyskytuje sa iba dva razy: v Mt 5,7 a Hebr 2,17. Tento zriedkavý výskyt pojmu by sa zdal nezvyčajným, keby Nový zákon nepoznal mnohé iné formy na vyjadrenie milosrdenstva, ako napríklad - odpustenie (6,12.14-15; 9,13), ktoré sa podľa Matúša je vynikajúcim ovocím milosrdenstva. Takisto netreba zabúdať, že pre Matúša *éleos* tvorí skoro až charakteristický znak Ježišovho náboženstva (dvojnásobná citácia Oz 6,6 v Mt 9,13 a 12,7 je iba jedným zo znakov, ktoré robia z Matúšovho evanjelia evanjelium milosrdenstva v pravom slova zmysle).²³⁶

Požiadavok milosrdenstva zdôrazňuje názorným spôsobom podobenstvo o nemilosrdnom služobníkovi (Mt 18,23-35). Táto myšlienka ochoty odpustiť ako predpokladu dosiahnutia odpustenia od Boha je pevne zakotvená v modlitbe Pána a je s ňou spojená (Mt 6,9.14).²³⁷

Lk 6,36 obsahuje dokonca výzvu: „*Buďte milosrdní, ako je milosrdný váš nebeský Otec*“. Ale tu je použitý v gréckom texte iný výraz. Milosrdný sami zakúsia podľa Mt 5,6b milosrdenstvo od Boha.²³⁸

Ľudské milosrdenstvo má byť teda odrazom Božieho milosrdenstva so svetom. V podobenstve o milosrdnom Samaritánovi sa uvádza, že bližným bol ten, kto prejavil milosrdenstvo tomu doráňanému pri ceste. Samaritán mu nalial na rany olej a víno a obviazal mu ich. Je to symbolická reč zmierňovania telesných a duševných bolestí. Človek môže trpieť na tele, keď príde nejaká choroba, staroba, alebo duševne, keď má zranené srdce. Nesmieme okolo týchto našich bratov a sestier chodiť nevšímavo. Majme oči milosrdného samaritána.²³⁹

²³⁴ B. HÄRRING, *Sol' a svetlo. Blahoslavenstvá*, Bratislava: Redemptoristi – Slovo medzi nami, 2015, s. 51.

²³⁵ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 61-62.

²³⁶ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 62.

²³⁷ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia Theologica* 3/2 (2001), s. 9.

²³⁸ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia Theologica* 3/2 (2001), s. 9.

²³⁹ P. JANÁČ, *Šťastie na dosah*, Námestovo: RKFÚ Krušetnica, 2015, s. 26.

Ježiš vyzýva, ba až prikazuje týmto podobenstvom: „Chod' a rob aj ty podobne!“ (Lk 10,37). Naliehavosť na vzájomné prejavy milosrdenstva je ešte výraznejšie vypovedaná v podobenstve o nemilosrdnom sluhovi v Mt 18,33: *Nemal si sa teda aj ty zľutovať nad svojim spolusluhom, ako som sa ja zľutoval nad tebou?*“.²⁴⁰

„*Dosiahnu milosrdenstvo*“. V podobenstve Mt 18,21-35 dôvodom na udelenie milosrdenstva bratovi, ktorý hreší, je že všetci máme dlhy, ktoré nemôžeme splatiť, a teda všetci potrebujeme milosrdenstvo. Pred Bohom sme všetci nevyliciteľne hriešni a potrebujeme odpustenie. Boh nám udeľuje svoje milosrdenstvo do tej miery, do akej sa na ňom bratia zúčastňujú. Nejde o predbežnú podmienku, ale o požiadavku. Matúšovi čitatelia vedia byť jeden pred druhým ako ľudia, ktorí žijú z Otcovho milosrdenstva. Ich hlavnou úlohou je darovať si to odpustenie, ktorého boli sami predmetom. Odpustenie je niečo hlboko rozhodujúce v kresťanskom živote a Matúš z neho robí kľúčovú otázku (porov. modlitba *Otče náš*).²⁴¹

Milosrdenstvo sa nedotýka len pozemského života, len našich medzľudských vzťahov. Blahoslavenstvo zdôrazňuje nádej na milosrdné prijatie pri poslednom súde. Ježiš hovorí: „*Lebo som bol hladný a dali ste mi jesť; bol som smädný a dali ste mi piť; bol som pocestný a pritúlili ste ma...*“ (Mt 25,35).²⁴²

Teda tí, ktorí sú blahoslavení v 5. makarizme, musia svoje milosrdenstvo preukázať nielen vnútorne, ale zrejme aj vonkajšími skutkami. To je poznať z dôležitej pasáže HK v Mt 6,2-4 „kde Ježiš vyzýva v preukazovaní almužny bez pokrytectva“. Jednanie blahoslavených milosrdných sa nemôže obmedziť len na almužnu, ale musí pochopiteľne zahrňovať všetky skutky lásky.²⁴³

Blahoslavení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha (v.8)

Čistota srdca tvorí jeden z kľúčových bodov etiky Izraela vo vzťahu k Bohu. Je to etika, ktorá by nikdy nemala byť formálna, založená jedine na vonkajšej čistote, ale vždy hlboká a uskutočňovaná „celým srdcom“. V židovstve je srdce životným centrom osoby, je miestom, kde sa veriaci rozhoduje pre svojho Boha. Ono-rovnako ako ďalšie výrazy *psyché*, *diánoia*, *pneûma*, *noûs* - vyjadruje človeka v jeho celosti (Ž 22,27; 73,26; 84,3), ale osobitne zahŕňa

²⁴⁰ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 50-51.

²⁴¹ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 62-63.

²⁴² F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s.52

²⁴³ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 9.

rozhodovací aspekt, ktorý odkazuje na vnútorný a plný vzťah. Preto deuteronomistická literatúra pozýva hľadať Boha „celým srdcom“ (Dt 4,29; Jer 29,13).²⁴⁴ Jeremiáš opisuje zmluvu kvalitatívne odlišnú od prvej, ktorá je charakterizovaná ustavičnou nevernosťou. Rozdielnosť nie je uskutočnená prostredníctvom zmeny sinajskej Tóry, ale prostredníctvom premeny srdca. Aj Ezechiel ohlasuje to, čo sa sám Boh chystá realizovať: „*A dám vám nové srdce a nového ducha vložím do vás; odstránim z vášho tela kamenné srdce a dám vám srdce z mäsa*“ (Ez 36,26).²⁴⁵

Pojem čistého srdca je dobré známy už v Starom zákone (porov. Ž 24,4 v spojení „*nevinné ruky a čisté srdce*“; porov. i Ž 15,2 a v LXX Gn 20,5n.; Jób 33,3; Ž 51/50,12; Sir 38,10). „Srdce“ predstavuje v hebrejskej antropológii nie ani tak sídlo citov, ale skôr rozumu, uvažovania a rozhodovania. Toto „čisté srdce“ nemožno obmedziť len na jednu oblasť zbožnosti (napr. na to, čo býva nazývané mravnou čistotou), ale dotýka sa správneho zmýšľania, rozhodovania a jednanja. Bolo tu jednak vedomie, že pre človeka, je nemožné vydiť Boha, že to predstavuje niečo zničujúceho (porov. Iz 6,5). Ale bola tam i túžba predstúpiť pred Boha, a tak „vidieť Božiu tvár“, najskôr spojenú s púťou do chrámu (porov. Ž 24,6), ale potom zameraná eschatologicky. A v tomto zmysle je zmienený prísľub 6. blahoslavenstva. Boh daruje človeku pohľad na neho (porov. 1 Kor 2,9).²⁴⁶

V Starom zákone sa výraz *čistý* vzťahoval predovšetkým na obradnú čistotu. Židovstvo dodnes rozlišuje čisté a nečisté zvieratá. Čistým alebo nečistým sa môže stať aj človek. Napríklad prinarodení dieťaťa, ak to bol chlapec, tak sa matka považovala 40 dní za obradne nečistú, ak to bolo dievča, tak až 80 dní. Alebo pri smrti človeka, tí, ktorí prišli do kontaktu s mŕtvym, boli obradne nečistí niekoľko dní.²⁴⁷ Celá problematika obradnej čistoty sa rieši v 11. až 15. kapitole starozákonnej knihy Levitikus. Výrazu „čistý zodpovedá „prijateľný pre sväté miesta.“²⁴⁸

Hoi katharoi tē kardía v 5,8 charakterizuje toho, kto sa nevyznačuje pokrytectvom a spormi (porov. 15,8), privádza do súladu srdce a konanie, vnútorné rozhodnutie a žitý život (porov. 6,1-18). Čistota srdca sa týka, samozrejme, aj vzťahov s blížnym (5,28; 18,35).²⁴⁹ Keď Ježiš hovorí o čistých, nemá na mysli túto kultovú, vonkajšiu čistotu, preto hovorí o čistote srdca. Vo Svätom písme srdcom robí človek rozhodnutia, srdcom poznáva, čo je správne

²⁴⁴ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 63.

²⁴⁵ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 63.

²⁴⁶ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia Theologica* 3/2 (2001), s. 10.

²⁴⁷ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum 1 vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 54.

²⁴⁸ J. NEUSNER, Jacob, *Rabín mluví s Ježíšem*, Brno: Barrister & Principal, 2008, s. 150.

²⁴⁹ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 63.

a nesprávne. Srdce je vo Svätom písme centrom existencie človeka a jeho konania (Mt 15,7-8; 15, 17-20).²⁵⁰

Opakom čistoty je žiadostivosť: túžba po tom mať a ovládať. Môžeme taktiež povedať: žiadostivosť je chýbajúce odhodlanie zbaviť sa vecí dôverne známich a návykových. V 51 Žalme sa hovorí: „*Stvor mi, Bože srdce čisté, obnov v mojom vnútri ducha vytrvalosti*“. Čistota sedca nie je teda len darom Božím, ale čistota je podmienená duchom, ktorý je práve tak nový ako i stály. „Stály“ tu znamená opak prehnosti, vyjadrené túžbou všetko mať a ovládať; „nový“ označuje predovšetkým pripravenosť a potom silu vzdať sa zvyklostí v myslení, citoch, skusenosti. Všetko, čo sme si „prisvojili“ v priebehu rokov, o čom hovoríme nie s pýchou, že nám to patrí, alebo to patrí k nám.²⁵¹

Pozrime sa, aký prísľub dostávajú tí, ktorí si zachovávajú čisté srdce „*uvidia Boha*“.

Vidieť Boha znamená žiť v jeho nekončiacej prítomnosti, čo je vyhradené večnosti. Matúš v blahoslavenstve nepoužil sloveso *blépo*, ktoré znamená *fyzické, materiálne vydenie*. Použil sloveso *horáo*, ktoré znamená *vidieť* v zmysle *vnímať*. Boh nie je predmetom, ktorý si budeme raz vo večnosti obzerať. Preto prísľub *vidieť Boha* sa vzťahuje na stretnutie s ním ako s Osobou, ktoré je však Božou iniciatívou. Preto namiesto „*uvidím Boha*“ je presnejšie hovoriť „*Boh mi umožní ho vidieť*“. Na myseľ mi prichádza prosba Mojžiša, ktorý sa obracia na Boha: „*Daj mi vidieť svoju slávu!*“ (Ex 33,18) Boh mu odpovie: „*Moju tvár nemôžeš vydieť, lebo niet človeka, ktorý by mňa vydal, a ostal by nažive*“! (Ex 33,20). Mojžišova prosba môže pre niekoho vyznieť ako trúfalosť, ba až rúhanie. Pre mňa je to skôr vášnivá túžba človeka, ktorý miluje Boha, ako to vystihol žalmista: „*Po Bohu žízni moja duša, po Bohu živom; kedyže už prídem k nemu a uzriem Božiu tvár?*“ (Ž 42,3). Je to túžba, ktorá presahuje ľudské možnosti. Vypĺňa ju Boh a umožní nám v plnosti ju realizovať vo večnosti.²⁵²

Pre bibliu platí „*človek ma nesmie vydieť, a má zostať na žive*“ (Ex 33,20; porov. Sdc 13,22; 1 Tim 6,16). Hriešny človek neznesie pohľad na Boha a ak sa výnimočne hovorí o tom, že niekoľko popredných svedkov vydalo Boha, sú to mimoriadne okamihy (Gn 32,31; Ex 20,10; Nu 12,8). Rovnako ako nepriamé stretnutie s Bohom v chrámovej bohoslužbe (Ž 27,4; 63,3) a stretnutie tvári v tvár je zaslúbením budúceho veku: 1 Kr 13,12; 1Jn 3,2; Zjv 22,4.²⁵³ Ďalším dôvodom, pre ktorý človek nemôže vydieť Boha, je, že Boh je nehmotný, materiálny, je čistý Duch. Preto sa prihovára iba v symboloch. S Mojžišom hovorí cez oheň, s Eliášom cez jemný

²⁵⁰ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s.55.

²⁵¹ M. MARSCH, *Blahoslavenstvá Ježišova*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 33.

²⁵² F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 58-59.

²⁵³ M. HÁJEK, *Evangelium podle Matouše. Část 1, Výklad kapitol 1-9*, Praha: Kalich, 1995, s. 78.

vánok, jeho prítomnosť symbolizuje Archa zmluvy. Avšak podľa evanjelistu Jána sa v Kristovi prekonala táto nemožnosť vydiť Boha. V úvode Jánovho evanjelia sa konštatuje, že až do Ježišovho príchodu „Boha nikto nikdy nevydel“. S príchodom Božieho Syna na tento svet sa to zmenilo: „Jednorodný Boh, ktorý je v lone Otca, ten o ňom priniesol zvest“ (Jn, 1,18).²⁵⁴ Poznanie, o ktorom Pavol hovorí, nie je výsledkom intelektuálneho snaženia, ale nášho srdca, tzn. zamerania našej celej ľudskej existencie.²⁵⁵

Čisté srdce charakterizuje priameho človeka bez skrytých túžob a úmyslov. Tí, ktorí vedia svojich susedov Božími očami a nie cez svoje vlastné predsudky, budú blahoslavení. Títo otvorení ľudia vidia Boha vo všetkom (1 Kor 15,28). Ježiš chváli takýto postoj, keď hovorí, že anjeli detí hľadajú na tvár Môjho Otca, ktorý je na nebesiach (Mt 18,10). Vidieť Boha si vyžaduje vieru, ktorú možno dosiahnuť, keď sa zriekneme svojho vlastného pohľadu a predpojatosti. Ježiš, náš príklad, prejavuje čistotu srdca tým, že zmieruje hriešneho človeka so svojím Otcom.²⁵⁶

Blahoslavení tí, čo šíria pokoj, lebo ich budú volať božími synmi (v.9)

Aj siedme blahoslavenstvo sa interpretuje v perspektíve Prvého zákona a židovstva, napriek tomu, že prídavné meno *eirēnopoios* (zmierujúci, tvoriaci pokoj) je *hapax legomenon* v Septuaginte a v Novom zákone.²⁵⁷

V Prvom zákone hebrejský výraz *šālôm* predstavuje dobro par excellence. Je to dar integrity a fyzickej a duchovnej plnosti, ktorú JHWH daruje svojmu ľudu, podriaďujúceho sa jeho vôli (Iz 45,7; 57,19). Tento pokoj patrí k eschatologicko-mesiánskému očakávaniu. Mesiáš je očakávaný ako „Knieža pokoja“ (Iz 9,5-6), ako ten, ktorý obnovuje ľudu rajský stav stratený kôli hriechu a slávnostne začína novú éru spravodlivosti a pokoja (Iz 11,1-2; Zach 9,9-10).²⁵⁸ Tento výraz má však oveľa väčší význam, než len situáciu bez konfliktu. Je Božím požehnaním pre celú osobu človeka, v každej jeho oblasti. Je to želanie zdravia, úspechu, blahobytu, šťastia v osobnom živote, vo vzťahoch, v duchovnej rovine. Tento význam pochádza z koreňa *šalem*, čo v preklade znamená *celý, úplný, totálny*. Pokoj sa vzťahuje na tri rozmery ľudského života: voči sebe samému, voči Bohu a voči okoliu. Kristus po svojom zmŕtvychvstaní prichádza medzi

²⁵⁴ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 57.

²⁵⁵ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 58.

²⁵⁶ MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvyd'ite: Katolícke štúdium Biblie*, Košice: Viena, 2000, s. 57.

²⁵⁷ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 64.

²⁵⁸ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 64.

svojích učeníkov a udeľuje im túto harmóniu., keď im hovorí „pokoj vám“, a učeníkov naplní radosť (Jn 20,19-20).²⁵⁹

Pojem *šālôm* taktiež neznamena iba neprítomnosť vojny (v 2 Sam 11,7 môže byť tento výraz dokonca spojený s kvalitou vojny), ale integritu, úplnosť, blaho, hojnosť všetkého dobra. Je to dar od Boha a v dôsledku napokon odpovedá pojmu „spása“.

V NZ sa môžeme stretnúť i s významom scela profánnym, t.j. „mier“ v technickom zmysle (napr. Sk 12,20; 24,2), ale väčšinou ide o onen Boží dar, ktorý odkazuje na to najvyššie, čo chce Boh dať človek, totiž spásu. V Ef 2,14 sa hovorí o Kristovi, že „on je náš pokoj“.²⁶⁰

Pavlova teológia označuje Boha za Boha pokoja (Rim 15,33). Ježiš vylial svoju vlastnú krv na kríži „*aby ste vo mne mali pokoj*“. *Vo svete máte súženie, ale dúfajte, ja som premohol svet*“ (Jn 16,33).²⁶¹

Takýto všetko zahŕňajúci koncept obsahuje ďalšie základné dimenzie vzťahu medzi Bohom a človekom ako „spravodlivosť“ (*šedāqāh/šedeq*: Iz 32,17; 48,18; 60,17; Ž 85,11) a „súd“ (*mišpāt*: Zach 8,16). Tento aspekt je zdôraznený aj v rabínskom vyučovaní: „Na troch veciach stojí svet: súd pravda a pokoj“ (‘Abot 1,13.19). „Tvorcovia pokoja“ majú veľkú úctu v rabinizme a v ezoterickom prostredí judaizmu, ako vyplýva z princípov Talmudu a apokalyptických spisov. Tvorcovia pokoja sú v rabínskej tradícii tí, ktorí tlmia konflikty a privádzajú k efektívnej spolupráci protikladných ľudí. V *Pea’* 1,1 je napísané: „Sú tri veci, ktorých ovocie (úžitok) je na prospech človeka v tomto svete a ktorých kapitál mu zostane pre budúci svet: ctíť otca a matku, konať (skutky) milosrdenstva a obnoviť pokoj medzi človekom a jeho blíznym, a v 2 *Hen* čítame: „*Požehnaný, ktorý chodí v pokoji; prekliaty, kto ruší pokoj*“ (52,11-12).²⁶²

Matúš interpretuje prinášanie pokoja v optike synovstva a *imitatio Dei*, ktorý „*dáva slnku vychádzať nad zlých i dobrých a posielá dážď na spravodlivých i nespravodlivých*“ (Mt 5,45). V 5,23-24 Matúš zdôrazňuje dôležitosť odpustenia a pokoj v spoločenstve na vytvorenie autentického vzťahu s Bohom.²⁶³

Blahoslavenstvo udeľuje nezvyčajnú odmenu tvorcom pokoja: *budú ich volať Božími synmi*. Doslovný preklad znie: *budú nazývaní*...Tam je vyjadrený Boh, lebo v židovskom prostredí, ktoré z bázne nevyslovuje priamo Božie meno, radšej používajú pasívny tvar. On sám

²⁵⁹ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 61.

²⁶⁰ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 10.

²⁶¹ MAJERNÍK, et. al., *Pod’te a uvydíte: Katolícke štúdium Biblie*, Košice: Viena, 2000, s. 58.

²⁶² M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 64-65.

²⁶³ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 65.

ich bude nazávať svojími synmi.²⁶⁴ Plnosť šťastia a radosti patrí tým, ktorí sa rozhodli stať sa nástrojom pokoja, alebo vtedy ich Boh zahŕňa medzi svoje milované deti a stávajú sa jemu podobnými.²⁶⁵ „Tvorci pokoja“ sa nemôžu vyznačovať len vnútorným zmysľaním, ale taktiež ich činy musia budovať pokoj, tzn. ich život musí presadzovať Boží zámer, ktorý má Boh s človekom. O nich sa hovorí, že budú nazvaní Božími synmi. Tento prísľub sa týka samozrejme obojého pohlavia. Tu je isto obsiahnutý semitský spôsob zmluvy, ktorá pomocou pojmu „syn“ vyjadruje príslušnosť a tesný vzťah. NZ rozlišuje medzi jedinečným vzťahom ke jeho Otcovi a vzťahom učeníkov a všetkých veriacich k Bohu. Ježiš je teda Syn Boží v tomto jedinečnom a výlučnom zmysle, ostatný potom môžu prijať Božiu ponuku priatia za vlastných (srov. Gal 4,6; Rim 8,15). Semitský spôsob vyjadrovania je poznať i vo formulácii „budú nazvaní“. Nejde samozrejme iba o pomenovanie, ale o samú skutočnosť Božieho prijatia za vlastných.²⁶⁶

I keď pôvodcom všetkého pokoja je Boh a plnosť tohto pokoja zakúsime až v Božom kráľovstve, vyžaduje nasledovanie Ježiša v prítomnom veku, a aby sme sa oň aktívne usilovali. Tvorci pokoja budú vyzvaní, aby sa pripojili k anjelom („synom Božím“, vid'. Gn 6,4) na poslednom súde.²⁶⁷

Siedmy makarizmus môže byť teda označený ako určitý vrchol všetkých Matúšových blahoslavenstiev.²⁶⁸

Blahoslavení prenasledovaní pre spravodlivosť, lebo ich je nebeské kráľovstvo (v. 10)

Makarizmus o „prenasledovaných pre spravodlivosť“ je teda ôsmym v zozname makarizmov a odvoláva sa tak na prvý – s prísľúbením kráľovstva a použitím toho istého slovesa „byť“ v prítomnom čase 3. os. jednotného čísla, ako aj na štvrtý makarizmus prostredníctvom predmetu *dikaiosynē*, „spravodlivosť“. Takto ôsme blahoslavenstvo predstavuje určitým spôsobom vrchol predchádzajúcich siedmych, ale tiež prechod k deviatemu, ktoré má inú syntaktickú formuláciu, ale tú istú tému.²⁶⁹

²⁶⁴ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 64.

²⁶⁵ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 64.

²⁶⁶ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 10.

²⁶⁷ D. J. HARRINGTON, *Evangelium podle Matouše*, Sacra Pagina 1, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 102.

²⁶⁸ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 10.

²⁶⁹ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 65-66.

Skutočnosť prenasledovania bola v izraelskom národe Ježišovej doby známym pojmom, napr. vzpomienky na prenasledovanie židov verných Zákonu v 2. stor. pred Kristom za vlády Antiocha IV. Epifana, ako o ňom svedčia knihy Makabejské (porov. zvl. 1 Mak 1,20nn; 2 Mak 6,18-7,42), ďalej kniha Múdrosti hovorí v 2,10nn o úkladoch voči spravodlivému človekovi, ale taktiež zdôrazňuje, že Boh je na jeho strane a znamená pre neho záruku nesmrteľnosti.²⁷⁰ U rabínov nájdeme i pozoruhodné presvedčenie, že sa Boh zastane i ukrivdeného i v prípade, že zbožný spôsobí bezprávie bezbožnému. Pozdné židovstvo vytvára ustálenú tradíciu o utrpení verných (porov. Múd 2,12-22): spravodliví sú prenasledovaní, znášajú však svoje útrapy s radosťou, lebo sú si istí, že im Boh vynahradí príkorie. Túto tradíciu prijíma za svoju tiež ranné kresťanstvo: 2 Te 1,4n; Žid 10,32-35; 1Pt 1,4-7. Veď je potvrdená údelom samotného Ježiša (Mt 16,21).²⁷¹

Formulácia v perfekte (*hoi dediōgménoi*) charakterizuje stav prenasledovania ako konštantu v živote vernosti Bohu a jeho vôli. Takmer sa zdá, že prenasledovanie veriacich nie je len náhodné a príležitostné, ale preberá obrysy historickej nevyhnutnosti. Téma bola rozšírená aj v apokalyptickej literatúre. V 1 Hen čítame: „*Pán im určil odmenu, lebo ukázali, že milujú viac než život sveta, oslavovali ma, aj keď po nich ľudia šliapali, znášali urážky a hanobenie a boli potupovaní*“ (108,10). Skúsenosť prenasledovania spravodlivých zakúšali napr. proroci (1 Kr 19,10; Jer 2,30). Oni sú dejinami vernosti poslianiu, ktoré im Boh zveril, a údely prenasledovaných, ktoré je s tým spojené. Dejiny sa opakujú a posledné blahoslavenstvo, ktoré nasleduje, o tom podáva hmatateľný dôkaz, pretože dôvodom nie je viac vernosť Bohu, ale Kristovi.²⁷²

„*Nenávidí vás svet, vedzte, že mňa nenávidel skorej než vás... Pretože však nie ste zo sveta, ale ja som vás zo sveta vyvolil, preto vás svet nenávidí* „ (Jn 15,18-19). Znovu Ježiš pripravuje učeníkov na to, že budú nenávidení a prenasledovaní „až do krvi“, že toto prenasledovanie patrí k nasledovaniu Krista a vedie k „blaženosti“²⁷³ Evanjelista niekoľkokrát zaznamenáva, že Ježišovi nepriatelia sa ho snažili zajať a zabiť. Zakúsil prenasledovanie, nenávisť, mučenie. Nebol na to skutočný motív, nespáchal žiaden zločin. Bol prenasledovaný pre spravodlivosť.²⁷⁴ Tí, ktorí milujú Boha, budú považovať za radosť, ak ich uznajú za hodných znášať potupu pre

²⁷⁰ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 10.

²⁷¹ M. HÁJEK, *Evangelium podle Matouše. Část I, Výklad kapitol 1-9*, Praha: Kalich, 1995, s. 79.

²⁷² M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 66.

²⁷³ M. MARSCH, *Blahoslavenství Ježišova*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 42

²⁷⁴ Ľ. MAJTÁN, *Evangelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 30.

meno Ježiša Krista (Sk 5,41). Príklad prvých kresťanov nám dokazuje, že musíme vojsť do Božieho kráľovstva cez mnohé súženia. (Sk 14,22).²⁷⁵

Odmenu tým, ktorí sú prenasledovaní pre spravodlivosť, je „*nebeské kráľovstvo*“. Toto kráľovstvo je zaručené už teraz, v prítomnosti.²⁷⁶

Blahoslavení nie sú tí, ktorí sú prenasledovaní pre akúkoľvek príčinu. Nieкто môže byť prenasledovaný, lebo si to zaslúži (vražda, zločin a pod.). podľa Ježiša sú však blahoslavenými prenasledovaní, ktorých prenasledujú pre spravodlivosť. Význam tohto blahoslavenstva je rozvinutý v nasledujúcich veršoch 11 a 12.²⁷⁷

Blahoslavení ste, keď vás budú pre mňa potupovať a prenasledovať a všetko zlé na vás nepravdivo hovoriť...(v. 11-12)

„*Blahoslavený ste, keď vás budú pre mňa potupovať a prenasledovať a všetko zlé na vás nepravdivo hovoriť; radujte sa a jasajte, lebo máte hojnú odmenu v nebi. Tak prenasledovali aj prorokov, ktorí boli pred vami*“ (Mt 5,11-12).

Pri pohľade na posledné blahoslavenstvo nemôžu nášmu pohľadu uniknúť dve závažnosti. Prvou je, že sa opakuje motív prenasledovania (ako v 8 blahoslavenstve), druhou je zmena auditória, ktorému sa Kristus prihovára (z 3. osoby na 2. osobu)²⁷⁸, čiže poslucháči sú priamo oslovení²⁷⁹. Prechod z 3. osoby jedn. č. do 2. osoby množ. č. je neočakávaný a explozívny, a tiež pre akcent položený na tému prenasledovania (sloveso *diôko* sa vo v. 10-12 opakuje tri razy). Aj keď téma neprekvapuje čitateľa, ktorý sa už stretol s Herodesovým prenasledovaním dieťaťa Mesiáša (2,1-12) a s averziou židovských predstavených voči Krstiteľovi. Opis prenasledovania je tiež detailnejší (s tromi slovesami) a má tentoraz referenčný bod v Kristovi (prenasledovaní „*pre mňa*“). Paralela medzi *héneken dikaiosynēs* „pre spravodlivosť“ (v.10) a *héneken emoû* „pre mňa“ (v.11) označuje dôležitý úsek v evanjeliu kráľovstva, pretože téma, ktorá sa tu objavuje prvý raz, nadobudne v ďalšom rozprávaní čoraz viac mesiášsky charakter (porov. 10,18.39; 16,25).²⁸⁰ Keď sme potupovaní, ponižovaní,

²⁷⁵ MAJERNÍK, et. al., *Pod'te a uvýd'ite: Katolícke štúdiu Bibliie*, Košice: Viena, 2000, s. 58.

²⁷⁶ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 70.

²⁷⁷ E. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 30.

²⁷⁸ E. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 31.

²⁷⁹ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 10.

²⁸⁰ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 66-67.

prenasledovaní či zabíjání kôly tomu, že patríme Kristovi, vtedy aj my patríme do skupiny blahoslavených.²⁸¹

Kôly mne (Lk 6,22 „pre Syna človeka“) je opäť konkrétnym vyjadrením všeobecného „pre spravodlivosť“ z verša 10. Božie dielo spásy je späté s Ježišovou osobou.²⁸² Autor predstavuje Ježiša ako toho, ktorý „splní všetko, čo je spravodlivé“ (3,15), v dokonalej poslušnosti Otcovej vôli. Teraz sa spravodlivosť stáva cestou Kristovho učeníka a vyjadruje jeho hlboký a životný vzťah s Ježišom Mesiášom. Zaujímavé je, ako Matúš neudáva iniciátorov prenasledovania, na rozdiel od Lukáša, ktorý uvádza aspoň všeobecný výraz („ľudia“ bez ďalších podrobností).²⁸³

Nejedná sa tu len o prenasledovanie ale aj o potupovanie, nadávky a obviňovanie zo zla alebo ohovárania²⁸⁴

Ohováranie pokladá i židovské rabínstvo za ťažký hriech (rovné modlárstvu, krvismilstvu a vražde), zároveň však chváli tých, ktorí utrhanie znášajú a neoplácajú rovnakým spôsobom. „prenasledovať“ môže vo svojom pôvodnom zmysle, ešte v židovskom prostredí znamenať konkrétne: vyhnať z obce, vypudiť zo spoločenstva. Stojí prenasledovanie aj vedľa slovných útokov (tupiť, hovoriť proti vám), nemyslí sa asi fyzické stíhanie, ale právny proces, obžaloba, ktorej výsledko je vylúčenie zo synagógy. Týmto smerom ukazuje aj, hovoriť všetko zlé proti vám“ (*kat' hymón*) – nie „o vás“ (*peri*); ide o súdnu žalobu alebo svedecké obvinenie.²⁸⁵

Hovoriť klamlivo sa myslí falošná súdna výpoveď, obžaloba, krivé svedectvo. Niekoľko málo rukopisov toto slovo (*pseudomenoi*) vynecháva, asi z pocitu, že obviniť kresťana z viery v Krista nie je klamstvom. Ale túto namietku by bolo možno uplatniť tiež proti pojmu „tupiť“ (*oneidisósín*). Je treba chápať výpoveď ako celok, ako odraz zlých skúsenosti a nevôle voči učeníkom, ktorá sa prejavuje všemožným nepriateľstvom.

Pred zdôvodnením je vyjadrená výzva k radosti a k jasotu. Podobné výzvy poznáme už zo SZ, predovšetkým zo žalmov (vid. Napr. v LXX Žl 32/31,11; 33/32,1; 68/67,5; 81/80,2; 98/97,4; taktiež porov. Iz 12,6 a 66,10). Imperatívy prázntu, ktoré máme tu (narozdiel od Lk 6,23), môžu vyjadrovať vlastne pokračovanie v radosti a jasote, ktoré sú vlastnosťami Ježišových učeníkov, a ide o to, nenchať si vziať radosť urážkami, ohováraním a ani prenasledovaním.²⁸⁶

²⁸¹ L. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 31.

²⁸² M. HÁJEK, *Evanjelium podle Matouše. Část I, Výklad kapitol 1-9*, Praha: Kalich, 1995, s. 81.

²⁸³ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 66-67.

²⁸⁴ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 10.

²⁸⁵ M. HÁJEK, *Evanjelium podle Matouše. Část I, Výklad kapitol 1-9*, Praha: Kalich, 1995, s. 80.

²⁸⁶ L. TICHÝ, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), s. 10-11.

Druhé sloveso *jasat'*, po grécky *agalliáo*. Grécke sloveso označovalo kultové a liturgické slávnosti, počas ktorých sa Boh oslavoval za skutky, ktoré vykonal pre jednotlivca alebo spoločenstvo. Je výrazom hrdosti, že som kresťan. Autor Prvého Petrovho listu to výstižne vyjadril slovami:

„*Keď vás hanobia pre Kristovo meno, ste blahoslavení, lebo Duch slávy a Boží na vás spočíva. Len nech nik z vás netrpí ako vrah alebo zlodej, alebo zločinec, alebo sliedič. Kto však trpí ako kresťan, nech sa nehanbí, ale nech oslavuje Boha týmto menom*“ (1 Pt 4,14-16).²⁸⁷

Výzva *chaírete kai agalliásthe*, „radujte sa a jasajte“, vtrháva do kontextu prenasledovania nečakane a paradoxne a vyjadrujú koncept úplnej a hlbkej radosti, pretože sú spojené s mesiášskou a prisľúbení: „hojnej odmeny v nebi“.²⁸⁸

Téma *misthós*, „odmeny“ je v Matúšovej teológii teda dôležitá (10 ráz), ale nikdy nie je bližšie precizovaná (6,1-16; 10,41-42).²⁸⁹ V pasáži o almužne, modlitbe a pôste zaznie niekoľkokrát. Ježiš nie nadarmo zdôrazňuje, že odmenu nedostaneme tu na zemi, ale že nás čaká v nebi.²⁹⁰

V našom prípade však vyjadrenie *gàr edíōxan tous prophētās tous prò hymōn*, „tak boli prenasledovaní aj proroci pred vami“, kladie Kristových učeníkov do priamej kontinuity s prorokmi.²⁹¹

Ťažká úloha starozákonných prorokov je vyslovene popisovaná na Eliášovi (1Kr 19,1-14) alebo na Jeremiášovi (Jr 37,11-38,6). Neskoršie židovské legendy dopĺňajú obraz v tom zmysle, že nie je proroka, ktorý by nebol prenasledovaný (porov. Mt 23,37; Sk 7,52; Jak 5,10). Ježišovi učeníci nasledujú týchto prorokov v ich osude. Tým sú učeníci zaradení do Božieho diela spásy.²⁹²

²⁸⁷ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 74.

²⁸⁸ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 67.

²⁸⁹ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 67-68.

²⁹⁰ L. MAJTÁN, *Evanjelium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježišova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019, s. 32.

²⁹¹ M. GRILLI, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020, s. 67-68..

²⁹² M. HÁJEK, *Evanjelium podle Matouše. Část 1, Výklad kapitol 1-9*, Praha: Kalich, 1995, s. 81.

5 Záver

François Muriac povedal: „*kto nečítal Reč na vrchu, nemôže vedieť čo je kresťanstvo*“ a Gerhard Barth napísal: „*okrem Listu Rimanom neexistuje iný biblický text, ktorý by tak držal Cirkev pod tlakom*“. A Gándhího reakcia je nasledovná: „*Ježišovo posolstvo je obsiahnuté v reči na vrchu. A vďaka tejto reči som si zamiloval Ježiša*“. A pridáva: „*na západe prešlo toto posolstvo modifikáciami a mnohé z toho, čo je považované za kresťanstvo, je popretím reči na vrchu.*“²⁹³

Z literárno-teologického charakteru je tomuto evanjeliu taktiež priznaný aj didakticko-katechetický a najmä ekleziologický ráz, ktorý umožnil, že bolo najviac čítaným evanjeliom v liturgii do liturgickej reformy II. Vatikánskeho koncilu. A možno ho nazvať evanjeliom cirkvi.

Môžeme potvrdiť, že Matúšovo evanjelium má starostlivo usporiadanú, ucelenú a dynamickú štruktúru z naratívnych textov a rečí, ktorá nám nielen že vyjavuje historické pojmá evanjeliového rozprávania, ale i vypovedá o tajomstve Ježišovej osoby a o celom diele spásy.

Blahoslavenstvá sa nachádzajú na začiatku Reči na vrchu a ako vydno z práce blahoslavenstvá tvoria súčasť nielen biblickej, ale aj mimobiblickej literatúry a hovoria nám o tom ako je Boh blízko svojho ľudu a privádza ho k vnútornej radosi.

V každom z blahoslavenstiev (Mt 5,3-12) teda vidíme tri prvky: *vyhlásenie (Blahoslavení), podmienka (milosrdní) a motív (lebo oni dosiahnú milosrdenstvo)*.

Následne sme poukázali na rozdielnosti medzi Mt a Lk blahoslavenstvami, kde namiesto osem (popr. deväť) blahoslavenstiev u Matúša uvádza Lukáš iba štyri, voči ktorým sa nachádza rovnaký počet odpovedajúcich zvolaní beda.

Jednotlivý výklad blahoslavenstiev nás vedie k nasledovným záverom, respektíve zamysleniam:

V prvom blahoslavenstve plnosť šťastia a radosi patrí tým, ktorí vyznávajú, že potrebujú Boha a vytvárajú mu priestor vo svojom živote, lebo len v takých už Boh pôsobí.

V druhom blahoslavenstve plnosť šťastia a radosi patrí tým, ktorí v prvom rade necítia bolesť nad vlastnými hriechmi, ale príčinou zármutku je zlo vo všeobecnosti, to čo sa stavia proti vôly božej a ohrozuje svet. Zlo akoby zdanlivo zvíťazilo. Ale Boh sám spôsobí zmenu a dá zarmúteným útechu.

²⁹³ M. GRILLI, *Matúšovo evanjelium: Zákonnik, ktorý sa stal učeníkom nebeského kráľovstva*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2015, s. 25-26.

V treťom blahoslavenstve sú tichí tí, ktorí svojím správaním vyjadrujú vnútorný pokoj a pokoru. Predovšetkým sú prejavom viery v Boha a podľa toho jedajú a znášajú útrapy. Stávajú sa bratmi a sestrami samotného Krista a nebeský otec im dá za cieľ ich putovania nebeskú vlasť.

V štvrtom blahoslavenstve ponúka Boh plnosť šťastna tým, ktorí hľadajú usilovne Božiu vôľu a snažia sa ju plniť a ich eschatologická odmena je, že budú od Boha nasýtení.

V piatom blahoslavenstve sú milosrdní tí, ktorí milosrdenstvo preukazujú nielen vnútorne, ale aj vonkajšími skutkami lásky. A sú si vedomí, že aj oni potrebujú Božie odpustenie. Milosrdný potom zakusí sám milosrdenstvo a odpustenie od samotného Boha, ktoré je zakotvené aj modlitbe Otče náš.

V šiestom blahoslavenstve zakúšajú plnosť šťastna tí, ktorí sa pozerajú na svet Božími očami. Týka sa to ich správneho zmýšľania, citov a rozhodnutí, pretože len s čistým srdcom uvidíme Boha.

Siedme blahoslavenstvo patrí tým, čosa rozhodli stať nástrojom pokoja a Boh ich zahrnie medzi svoje milované deti.

Ôsme blahoslavenstvo patrí tým, ktorí sa rozhodli nasledovať Pána Ježiša so všetkými dôsledkami, lebo už sa stali súčasťou nebeského kráľovstva, ktoré samotný Ježiš priniesol svojou náukou, skutkami a najmä smrťou a zmŕtvychvzataním.

V deviatom blahoslavenstve, ktoré je obsahom aj bohatšie a kde sú posluchači priamo oslovení je dôvodom nepriateľstva samotný Ježiš, a vydať sa jeho cestou znamená odmietnutie, výsmech, ba až fyzická nenávisť. Ale odmenou sa stane prísľub Božieho kráľovstva ako v prvom blahoslavenstve.

V závere horského kázania (Mt 7,28-29) môžeme vydiť, s akou autoritou učí Ježiš svojich poslucháčov a vytvára si z nich svojich nasledovníkov (Mt 8,1).

Odhalenie prítomnosti Boha v blahoslavenstvách predstavuje pre život človeka cestu k „pravému šťastiu“. Preto v súčasnom svete chýba skutočné šťastie, lebo sa oň pokúšame bez Boha. Alžbeta vyhlási o svojej príbuznej Márii, ktorá ju prišla navštíviť: „*A blahoslavená je tá, ktorá uverila, že sa splní, čo jej povedal Pán.*“ (Lk 1,45). Zachariáš a Alžbeta mali skúsenosť s konaním Boha v ich živote, ktorý ich hanbu v očiach tedajšej spoločnosti z dôvodu neplodnosti premenil na požehnanie v synovi Jánovi Krstiteľovi. Opäť je to Boh, ktorý je uprostred života ľudí, ktorí ho prijímajú. Ježiš blahoslaví tých, ktorí sa usilujú žiť podľa Božej vôle: „*Ako to hovorila, akási žena zo zástupu, pozdvihla svoj hlas a povedala mu: „Blahoslavený život, ktorý ťa nosil, a prsia, ktoré si požíval.“* Ale on povedal: „*Skôr sú blahoslavení tí, čo počúvajú Božie slovo a zachovávajú ho*“ (Lk 11,27-28). Božie kritérium šťastia je život v zhode s Božou vôľou.

Na mieste je otázka, či sa zamýšľame nad tým, čo Boh od nás očakáva. Aký život chce Boh, aby som viedol? Posledná kniha celého Svätého Písma, Kniha zjavenia Jána, hovorí: „*Blahoslavený, kto číta, aj tí, čo počúvajú slová proroctva a zachovávajú, čo je v ňom napísané, lebo čas je blízko.*“ (Zjv 1,3). To znamená, že blahoslavenstvo je spojené s čítaním a počúvaním Božieho slova. Je to ozvena správania sa Márie z Nazareta, Ježišovej Matky, ktorá počúvala a zachovávala Božie slovo vo svojom srdci (Lk 2,19.51).²⁹⁴

Pre mňa osobne sú blahoslavenstvá samotný Boh a jeho Slovo, ktoré je živé a večné a jeho počúvaním môžem žiť Boží život a vedená Duchom Svätým aj hľadať a plniť vôľu Božiu ako to uskutočňovala aj Panna Mária.

²⁹⁴ F. TRSTENSKÝ, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbum vydavateľstvo KU Ružomberok, 2016, s. 19-20.

Použitá literatura

1. Literárne zdroje

- BIČ, Miloš – POKORNÝ, Petr, *Co nevíš o Bibli: Úvod do studia Starého a Nového zákona*, Praha: Česká biblická společnost, 1997.
- CANTALAMESSA, Raniero, *Chudoba*, Bratislava: Serafin, 1999.
- ČERNUŠKOVÁ, Veronika, „Blahoslavená touha. Čtvrté Ježíšovo Blahoslavenství (Mt 5,6) v díle Klementa z Alexandrie“, *Studia theologica* 14/4 (2012), s. 19-35.
- FARKAŠ, Pavol, *Ježíšova řeč na vrchu*, Bratislava: RKCMBF UK, 2001.
- GRILLI Massimo, *Matúšovo evanjelium: Zákonník, ktorý sa stal učeníkom nebeského kráľovstva*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2015.
- GRILLI, Massimo, *Reč na vrchu: Utópia alebo každodenná prax?*, Katolícke biblické dielo Ružomberok, 2020.
- HÁJEK, Miloslav, *Evanjeliium podle Matouše. Část 1, Výklad kapitol 1-9*, Praha: Kalich, 1995
- HÄRRING, Bernard, *Sol' a svetlo. Blahoslavenství*, Bratislava: Redemptoristi – Slovo medzi nami, 2015.
- HARRINGTON, Daniel J., *Evanjeliium podle Matouše*, Sacra Pagina 1, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2003
- JANÁČ, Pavol, *Šťastie na dosah*, Námestovo: RKFÚ Krušetnica, 2015.
- JANČOVIČ, Jozef, „Ježíšova katechéza o modlitbe v kontexte Reči na vrchu (Mt 6, 5-15)“, in *Acta Facultatis theologicae Universitatis Comenianae Bratislaviensis* 4 (2/2004), s. 98-139.
- JOHNSON, Luke T., *Evanjeliium podle Lukáše*, Sacra Pagina 3, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2005.
- KASPER, Walter, *Milosrdenstvo. Základný pojem evanjelia – klúč ku kresťanskému životu*, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2015.
- Katechizmus katolíckej cirkvi*, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2020.
- LIMBECK, Meinrad, *Evanjeliium sv. Matouše*, MSKNZ 1, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.
- MAJERNÍK, et. al., *Pod'ťe a uvyd'ťe: Katolícke štúdiium Biblie*, Košice: Vienaľa, 2000.
- MAJTÁN, Lubomír, *Evanjeliium podľa Matúša 5.-7. kapitola: Ježíšova zvrchovaná reč*, Spolok svätého Vojtecha Trnava, 2019.
- MAREČEK, Petr, *Evanjeliium podle Lukáše*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu 3, Praha: Centrum biblických studií AVČR a UK, 2018.
- MAREČEK, Petr, „Struktura Matoušova evanjelia“, *Studia theologica* 3/4 (2001), 1-7.
- MARSCH, Michael, *Blahoslavenství Ježíšova*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.
- MRÁZEK, Jiří, *Evanjeliium podle Matouše*, Český ekumenický komentář k Novému zákonu 1, Praha: Centrum biblických studií – Česká biblická společnost, 2011
- MÜLLER, Paul-Gerhard, *Evanjeliium sv. Lukáše*, MSKNZ 3, Kostelní Vydří: Karmelitánske nakladatelství, 1998.
- NEUSNER, Jacob, *Rabín mluví s Ježíšem*, Brno: Barrister & Principal, 2008.
- POKORNÝ, Petr, *Literárny a teologický úvod do Nového zákona*, Praha: Vyšehrad, 1993.
- RATZINGER, Jozef, *Ježíš nazaretský. 1 diel*, Trnava: Dobrá kniha, 2007.
- RYŠKOVÁ, Mireia, *Doba Ježíše Nazaretského*, UK Praha: Karolinum, 2019.
- SCHNEIDER, Gerhard, *Botschaft der Bergpredigt*, Leipzig: St. Benno, 1973.
- STRUPPE, Ursula – KIRCHSCHLÄGER, Walter, *Jak porozumět Bibli: Úvod do Starého a Nového zákona*, Praha: Vyšehrad, 2000.
- Sväté písmo*. Jeruzalemská Biblia, Trnava: Dobrá kniha, 2020.

Sväté písmo, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1998.

TICHÝ, Ladislav, „Blahoslavenství Matoušova horského kázání“, *Studia theologica* 3/2 (2001), 1-13.

TICHÝ, Ladislav, *Úvod do Nového zákona*, Svitavy: Trinitas, 2003.

TRILLING, Wolfgang, *Das Evangelium nach Matthäus*. Teil 1, Leipzig: St. Benno, 1962.

TRSTENSKÝ, František, *Ježišove blahoslavenstvá: Biblicko-spirituálne zamyslenia*, Verbumvydavateľstvo KU Ružomberok, 2016.

2. Elektronické zdroje

WIKIPEDIA, *Discorso della montagna Beato Angelico*. [online]. 1998 [29.3. 2024]. Dostupné z www:< [Discorso della montagna \(Beato Angelico\) - Cathopedia, l'enciclopedia cattolica](#)>.

WIKIPEDIA, *Kostol blahoslavenstiev*. [online]. 2008-4 [29.3. 2024]. Dostupné z www:< [Kostol blahoslavenstiev – Wikipédia \(wikipedia.org\)](#)>.

Seznam zkratek

a i.	a iné
Am	kniha proroka Amosa
atď	a tak ďalej
bis	dvakrát
č.	číslo
Da.	Kniha proroka Daniela
Dt.	Kniha Deuteronómium (Piata kniha Mojžišova)
Ef.	List Efezanom
Et.	Etiópčan
Ex.	Kniha Exodus (Druhá kniha Mojžišová)
Ez.	Kniha proroka Ezechiela
Ezd	Kniha Ezdrášova
Flp.	List Filipanom
fr.	Fragment
Gal	List Galat'anom
Gn.	Kniha Genezis (Prvá kniha Mojžišová)
gr.	grécky
Hebr.	List Hebrejom
Hen	Henoch
HK	Horské Kázanie
Iz	Kniha proroka Izaiáša
Jer	Kniha proroka Jeremiáša
Jak	Jakubov list
Jl	Kniha proroka Joela
Jn	Ján
Kor.	List Korint'anom
Kr.	Kristus
Kr.	Kniha Kráľov (1,2)
Lk	Lukáš
Lv.	Kniha Levitikus (Tretia kniha Mojžišová)
LXX	Septuaginta
Mak.	Kniha Makabejcov
Múd	Kniha Múdrosti
Mich	Kniha proroka Micheáša
Mk	Marek
Mt	Matúš
n.	a ďalší (verš, strana)
napr.	napríklad
Nár	Kniha Náreky
Nm	Kniha Numeri (Štvrtá kniha Mojžišova)
n.n.	a nasledujúce (verše, strany, roky)
NZ	Nový Zákon
Oz	Kniha proroka Ozeáša
pap	papyrus
par	paralelná (é,ý)

Pt	Petrov list
popr.	poprípade
porov.	porovnanie
príp.	prípadne
Prís.	Kniha Prísloví
Q	prameň
r.	rok
Rim.	List Rimanom
S	prameň
Sam	Kniha Samuelová
Sdc.	Kniha Sudcov
Sir.	Kniha Sirachovho syna
Sk.	Skutky apoštolov
Sof	Sofoniáš
SZ	Starý Zákon
stor.	storočie
tab.	tabuľka
Te	List Tesalonickým
t.j.	to je
Tim	List Timotejovi
Tít	List Títovi
tzn.	to znamená
tzv.	takzvané
v.	verš
vid.	videné
v.v.	verše
X	prameň
Zach.	Kniha proroka Zachariáša
Zjv.	Zjavenie apoštola Jána (Apokalypsa)
Zvl	zvlášť
Ž	Žalm
Žid.	List Židom

Zoznam skratiek je prebratý z nasledovného zdroja: *Sväté písmo*. Jeruzalemská Biblia, Trnava: Dobrá kniha, 2020.